

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Księgozbiory profesorskie w Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego

Author: Dominika Potempa

Citation style: Potempa Dominika. (2018). Księgozbiory profesorskie w Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. W: M. Kyrcer, D. Pawelec, B. Warzachowska (red.), „Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (S. 284-312). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Księgozbiory profesorskie w Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego

Można powiedzieć, że Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji powstała wcześniej niż Uniwersytet a nawet Wydział Prawa – jej początki sięgają roku 1964, gdy Uniwersytet Jagielloński otworzył punkt konsultacyjny dla słuchaczy prawa w Katowicach, a następnie Filię Wydziału Prawa UJ, która stała się następnie jednym z fundamentów świeżo utworzonego uniwersytetu. Organizację i kierownictwo Wydziału powierzono dr hab. Mieczysławowi Sośniakowi¹.

Nowopowstała biblioteka dysponowała pewną liczbą książek, którą Uniwersytet Jagielloński przekazał jeszcze w czasach działalności punktu konsultacyjnego, prowadzono też zakup bieżącej literatury z zakresu prawa i nauk pokrewnych oraz prenumeratę czasopism, jednak dla zaspokojenia potrzeb kadry naukowej oraz studentów koniecznym było uzupełnienie kolekcji o dorobek polskiej myśli prawniczej minionych lat, zwłaszcza zaś okresu międzywojennego, gdy po odzyskaniu niepodległości władze i elity naukowe stanęły przed wyzwaniem, jakim było stworzenie, ujednolicenie i unowocześnienie prawa odrodzonej Polski. Praca ta, przerwana wybuchem II wojny, musiała być kontynuowana także w zmienionych warunkach geopolitycznych, a nowe instytucje naukowe, mimo silnych nacisków ideologicznych, starały zachować ciągłość tradycji, tym bardziej, że spora grupa ocalałych z pożogi wojennej naukowców, wciąż pracowała.

Jednym ze sposobów na skompletowanie zbiorów stały się dary i zakupy antykwaryczne księgozbiorów stanowiących bądź spuściznę, bądź dorobek życia uznanych profesorów, a pozyskanie gotowych kolekcji naukowców, zwłaszcza związanych wcześniej z tak prężnym ośrodkiem jak Uniwersytet Lwowski od XIX do połowy XX, stanowiło niemałą okazję dla młodej biblioteki. Celem niniejszej pracy jest przedstawienie najcenniejszych kolekcji oraz najciekawszych obiektów, należących do wybitnych przedstawicieli świata prawniczego.

¹ A. LITYŃSKI: *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*. „Z Dziejów Prawa” 1999, cz. 2, s. 191.

Jednym z pierwszych nabytków Biblioteki WPiA był księgozbiór profesora **Romana Longchamps de Beriera (1883–1941)**² – wybitnego cywiliisty okresu międzywojennego i ostatniego rektora Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, zamordowanego przez Niemców w 1941 na wzgórzach Wuleckich.

Jak tysiące innych Polaków, ocalała rodzina Longchamps została przesiedlona w nowe granice Polski³. Podobnie jak inni przesiedleńcy z Kresów – zabrali ze sobą księgozbiór, który był integralną częścią ich majątku. Około roku 1969 jedyny ocalały syn profesora, Jan, związany z Gliwicami, zdecydował się sprzedać część ojcowskiej biblioteki, a konkretnie jego „warsztat” naukowy⁴, pieczołowicie tworzony od lat studenckich.

Zbiór zinwentaryzowany został w 1971 roku pod nr 14217–15790. Tworzą go podręczniki, kodeksy i monografie prawnicze w językach: polskim, niemieckim, francuskim i rosyjskim oraz czasopisma, w tym roczniki „Przeglądu Prawa i Administracji”. Zakresem chronologicznym obejmują wiek XIX i połowę XX, dotyczą przede wszystkim prawa cywilnego i handlowego, czyli dziedzin leżących w polu zainteresowań naukowych profesora oraz jego uczniów, choć znalazło się w niej też kilka pozycji z zakresu historii, pamiętnikarstwa czy encyklopedii.

Dla młodej biblioteki duże znaczenie miały prace własne profesora Longchamps zawarte w kolekcji, poczynając od monografii, która stała się podstawą doktoratu: *Studia nad istotą osoby prawniczej*, wydanej we Lwowie w 1911 roku jako odbitka z „Przeglądu Prawa i Administracji”. Egzemplarz ten zachował się w doskonałym stanie, oprawiony niezwykle starannie w półskórek, ze złotymi tłoczeniami na grzbiecie, uwypuklonymi związami oraz wyklejkami z kolorowego, ozdobnego kartonu. Do druku strony tytułowej użyto secesyjnych w kroju czcionek Drukarni Jakubowskiego we Lwowie. Całość, mimo użytkowego charakteru książki, jest elegancka i być może miała być darem (świadczy o tym brak podpisu właściciela).

Z dwóch egzemplarzy *Rękopisów z powodu wad i braków a obowiązki świadczenia: studium z austriackiego prawa cywilnego* (Lwów 1916) jeden ma oprawę introligatorską z epoki, niezbyt wyszukany półskórek, dzięki temu zachował się jednak oryginalny zeszyt wydany przez Towarzy-

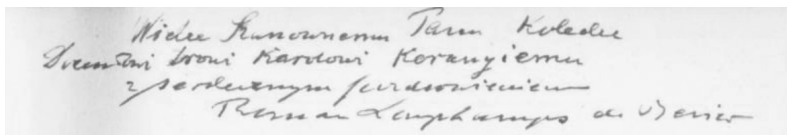
² K. POL: *Poczet prawników polskich XIX–XX w.* Przejrzał i uzupełnił A. REDZIK. Warszawa 2011; K. LANCKO-ROŃSKA: *Wspomnienia wojenne. 22 IX 1939–5 IV 1945.* Słowo wstępne L. KALINOWSKI, E. ORMAN. Kraków 2002.

³ „Jeszcze nie mogą uwierzyć, że koniec wojny oznacza konieczność opuszczenia ukochanego Lwowa. Jadą w ostatnich transportach. [...] Nela, żona prof. Romana, z synem Janem wnoszą do wagonu babkę na noszach, fortepian ojca i jego bibliotekę.” A. RYBAK: *Wybitnie polskie nazwisko.* „Rzeczpospolita” 11–13.04.2009, s. 14.

⁴ Zob. M. KUNICKA: *Roman Józef Longchamps de Berier i jego księgozbiór.* W: *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.* Red. M. KYCLER, D. PAWELEC, B. WARZĄCHOWSKA. Katowice 2018, s. 110–123.

stwo dla popierania Nauki Polskiej z Funduszu Bolesława Orzechowicza. Drugi egzemplarz został oprawiony kilka lat temu.

Podręcznik *Wstęp do nauki prawa cywilnego* wydany nakładem Uniwersytetu Lubelskiego w 1922 również zachował się w dobrym stanie, aczkolwiek oprawiony został już po włączeniu do księgozbioru bibliotecznego. Niestety, nie ma w księgozbiorze autorskiego egzemplarza pierwszego wydania *Zobowiązań* (ukazywały się w pięciu zeszytach w latach 1935–1938), poza oprawionym introligatorsko w późniejszym czasie zeszytem 3. Być może syn nie chciał się pozbywać tak cennej pamiątki rodzinnej lub mógł też w ogóle nie posiadać pierwszego wydania⁵. Drugie wydanie *Zobowiązań* z 1939 roku biblioteka WPiA uzyskała z księgozbioru prof. Karola Koranyiego, jest ono tym cenniejsze, że na karcie przedtytułowej znajduje się odręczna dedykacja autora. Z kolei powojenne, trzecie wydanie *Zobowiązań* ze wstępem prof. Józefa Górskiego z roku 1948 trafiło do biblioteki z księgozbioru prof. Mieczysława Sośniaka.

Ilustr. 1. Wpis dedykacyjny autora na egzemplarzu *Zobowiązań* z księgozbioru Karola Koranyiego. Fot. D. Potempa

W 2016 r. wraz z resztą spadku po profesorze Przybyłowskim trafił do biblioteki tom pierwszego wydania *Zobowiązań* (Lwów 1935–1938), składający się z pięciu zeszytów. Pozostały niezszyte, włożone jednak w kartonowo-płócienną okładkę z wytłoczonym na grzbiecie złotymi czcionkami *Polskie Prawo Cywilne Podręcznik Systematyczny. II R. Longchamps de Berier Zobowiązania. Lwów 1938*. Na zeszycie drugim znajduje się pieczętka „od autora”, wszystkie są sygnowane przez prof. Przybyłowskiego, ponadto znajduje się w nim wiele notatek na marginesach, świadczących o intensywnym wykorzystaniu egzemplarza do badań naukowych.

Jednakże istotą nabycia księgozbioru profesora Longchamps dla biblioteki WPiA UŚ były jego walory użyciarne czyli kolekcja literatury prawniczej wybitnych autorów swoich czasów, takich jak: Maurycy Allerhand, Oswald Balzer, Ernest Till, Fryderyk Zoll, Kamil Stefko, Henri Capitant, Maurice Planiol, Przemysław Dąbkowski, a także materiały Komisji Kodyfikacyjnej Prawa

⁵ W notatce redakcyjnej do wydania anastatycznego *Zobowiązań* z roku 1999 jest informacja, że do przedruku Jan Longchamps udostępnił unikatowy egzemplarz 2. wydania z 1939 roku. Zob. F. LONGCHAMPS DE BERIER: *Wstęp*. W: R. LONGSCHAMPS DE BERIER: *Zobowiązania*. Poznań 1999, s. 13.

Cywilnego, w pracach której bezpośrednio uczestniczył, kodeksy krajowe i zagraniczne, zeszyty *Encyklopedii podręcznego prawa prywatnego*, czy wreszcie ogromny zespół odbitek i nadbitek artykułów z czasopism prawnych, znacznie ułatwiających pracę naukową. Ciekawostką stanowi miniaturowy *Code Napoléon* A.F. Teuleta (Paris 1866) z sygnaturą Tilla, być może dar lub niezwrócona pożyczka⁶. Uwagę zwraca jego nietypowa obwoluta – kawałek szmatki. Natomiast w *Ustawie o postępowaniu karnym* J. Rosenblatta i J. Makarewicza (Kraków 1904) zachowała się kartka z notatkami odręcznymi profesora. Z ciekawostek pozaprawniczych warto odnotować *Zbiór Pamiętników do historii powstania polskiego z roku 1830–31* (Lwów 1882) z pieczętą „Bronisław Longchamps” oraz odręczną dedykacją „Kochanemu Bronkowi w dniu imienin ofiarowała Babcia Dziunia. Lwów 19/III.1930 r.”. Egzemplarz ten należał do Bronisława, nazwanego imieniem dziadka – powstańca⁷, syna profesora, który podzielił los ojca.

Księgozbiór nie ma charakteru kolekcji bibliofilskiej; oprawy są wprawdzie najczęściej introligatorskie, ale niejednolite, przypadkowe. Sporo z nich to półskórek, ale też płóciennne i kartonowe, niezbyt wyszukane, nie mają charakteru ozdobnego i świadczą o służebnym charakterze. Większość pozycji sygnowana jest podpisem: Roman Longchamps lub R. Longchamps. Wiele z nich zawiera dedykację odautorską z prośbą o przyjęcie, świadcząc o szerokich kontaktach naukowych i przyjaźniach środowiskowych (Till, Allerhand, etc).

Dzisiejsza wartość biblioteki Longchamps ma charakter przede wszystkim historyczny i stanowi świadectwo kultury naukowej minionych czasów. Jej kontynuację stanowi niejako księgozbiór profesora **Kazimierza Przybyłowskiego (1900–1987)**⁸.

Nazywany „ojcem polskiego prawa międzynarodowego”⁹ profesor Kazimierz Przybyłowski również pochodził ze Lwowa. Studia rozpoczął w 1919, tuż po ich ukończeniu zaproponowano mu stanowisko asystenta wolontariusza przy Katedrze Prawa Cywilnego UJK, kierowanej przez profesora Romana Longchamps i gdzie wykładał zasłużony profesor Ernest Till, z którymi łączyły go nie tylko stosunki uczeń-Mistrz, ale i – z czasem – przyjacielskie. W roku 1927, już po śmierci prof. Tilla, uzyskał habilitację na podstawie prac *Klausula rebus sic stantibus w rozwoju historycznym* (Lwów 1926) i *Wpływ zmiany stosunków na zobowiązania* (*Clausula rebus sic stantibus – jej*

⁶ Reszta księgozbioru Tilla trafiła po jego śmierci do biblioteki Wydziału Prawa UJK. Zob. A. REDZIK: *Wydział Prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946*. Lublin 2006, s. 94.

⁷ K. POL: *Poczet prawników polskich XIX–XX w.* Warszawa 2011, s. 111.

⁸ Zob. szerzej: A. REDZIK: Kazimierz Przybyłowski (1900–1987). „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2007, z. 4, s. 946; S. WÓJCIK: *W stulecie urodzin Kazimierza Przybyłowskiego*. „Rejent” 2000, nr 10 (114), s. 13–29; P. ŻUKOWSKI: *Kazimierz Przybyłowski. W: Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. T. 2: 1978–2012*. Kraków 2014, s. 409–410.

⁹ Rozmowa z profesorem Maksymilianem Pazdanem, 17.02.2017.

renesans w dobie współczesnej. Lwów 1926) i w 1929 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym prawa cywilnego UJK oraz formalnie objął II katedrę prawa cywilnego, którą kierował do 1939 roku. Zaczął prowadzić także wykład z prawa prywatnego międzynarodowego i objął kierownictwo Zakładu Prawa Prywatnego Międzynarodowego. W 1934 roku Rada Wydziału Prawa UJK uznała, że jego dotychczasowy dorobek naukowy stanowi podstawę do wnioskowania o nadanie mu tytułu profesora zwyczajnego prawa cywilnego i prywatnego międzynarodowego, co nastąpiło, mimo pewnych formalnych komplikacji, w 1936 roku. Od 1937 roku aż do okupacji sowieckiej 1939 roku pełnił funkcje dziekana Wydziału Prawa UJK.

Jak wielu wybitnych prawników tamtych czasów, prof. Przybyłowski był członkiem Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, formalnie jej członkiem został w 1932 roku i zajmował się głównie kwestiami prawa spadkowego. W 1939 roku został referentem prawa spadkowego, jednak prace nad projektem przerwała wojna.

Z czasem jego zainteresowania naukowe skupiły się na problematyce z zakresu prawa kolizyjnego. Opublikował podręcznik *Prawo prywatne międzynarodowe. Część ogólna* (Lwów 1935), który stanowi ukoronowanie jego przedwojennego dorobku naukowego i należy do kanonu polskiej literatury prawa kolizyjnego. W momencie wkroczenia Armii Czerwonej do Lwowa w 1939 roku, Przybyłowski pełnił funkcję dziekana Wydziału Prawa UJK i w miesiącach pierwszej okupacji sowieckiej ze zmiennym szczęściem pracował nadal na uniwersytecie, wykładając prawo cywilne. Zamknięcie Uniwersytetu przez niemieckie władze okupacyjne w roku 1941 zmusiło go do otwarcia kancelarii adwokackiej oraz dało asumpt do powrotu na stanowisko dziekana Wydziału Prawa – tym razem tajnego. Prowadził na nim zajęcia z prawa cywilnego, prywatnego międzynarodowego oraz handlowego, a pod jego kierunkiem powstały dwie obronione prace doktorskie. Po ponownym zajęciu Lwowa przez Rosjan wyjechał wraz z żoną do Krakowa, gdzie 1 października 1945 rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wprawdzie przyjętym było, że przesiedlani akademicy obejmują stanowiska na tzw. ziemiach odzyskanych, jednak za Przybyłowskim w Krakowie gorąco optował Fryderyk Zoll, utworzono więc trzecią katedrę cywilistyczną Prawa Cywilnego i Międzynarodowego Prywatnego. Zaprosił do niej swoich dwóch uczniów – Bronisława Walaszka i Mieczysława Sośniaka, tworząc swego rodzaju „zespół polwowski”¹⁰.

W latach powojennych kontynuował pracę nad zagadnieniami prawa prywatnego międzynarodowego, stając się najwybitniejszym autorytetem w tej dziedzinie, wykladał również na Studium Prawa Lotniczego i Zagadnień Gospodarczych Lotnictwa w Warszawie, a między 1956 a 1962 rokiem w Instytucie Nauk Prawnych PAN. Brał także udział w pracach Komisji Kodyfikacyjnej, zarówno prawa spadkowego jak polskiego prawa międzynarodowego, opracował też uwagi

¹⁰ A. REDZIK: *Kazimierz Przybyłowski*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2007, nr 4, s. 955.

do projektu ustawy o prawie autorskim. 12 listopada 1965 roku uchwalona została ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym, której przepisy są w dużej mierze dziełem Kazimierza Przybyłowskiego.

Do powojennego dorobku naukowego profesora ponadto należą: *Lotnicze prawo prywatne* (Kraków 1948), oraz wiele artykułów dotyczących polskiego prawa międzynarodowego prywatnego oraz spadkowego. Karierę naukową prof. Przybyłowski zakończył po 48 latach pracy dydaktycznej, w 1971 roku. Mimo, że nigdy w Katowicach nie pracował, dla śląskiego Wydziału Prawa pozostaje postacią szczególną jako mentor Mieczysława Sośniaka – organizatora tutejszej *alma mater*, oraz Maksymiliana Pazdana¹¹. Na prośbę swych uczniów, zdecydował się sprzedać część księgozbioru, udostępnianego wcześniej we własnym domu, tutejszej bibliotece. Stanowiło go około dwa i pół tysiąca woluminów wydawnictw zwartych i ciągłych, wciągniętych do inwentarza w 1974 pod numerami: 27271–28939, 29836–30203. Podobnie jak kolekcja Longchamps, jest to przede wszystkim warsztat pracy profesora. Stanowią go kodeksy, monografie i rozprawy w językach: polskim, francuskim, angielskim, niemieckim oraz rosyjskim, dotyczące głównie tematyki prawnej, interesującej profesora naukowo, czyli prawo cywilne polskie i obce. Oczywiście jest, że nie jest to kolekcja bibliofilska w sensie formalnym: kryterium nabycia stanowiła treść i użyteczność dla celów naukowych, a nie uroda czy rzadkość książki. Zakres chronologiczny księgozbioru sięga mniej więcej połowy XIX wieku aż do ostatnich lat pracy zawodowej profesora, co miało kapitalne znaczenie dla księgozbioru biblioteki wydziałowej w momencie ich przyjęcia: została zasilona nie tylko historycznymi dziełami, ale też jak najbardziej aktualnymi, w tym licznie reprezentowaną literaturą zagraniczną, zwłaszcza francuską i angielską, czego przykładem mogą być: *Introduction a l'étude du droit civil* (Paris 1923) H. Capitant, *Traite elementaire de droit civil* (Paris 1921) M. Planiol, *Private international law* (Oxford 1957) C.G. Cheshire'a, *Handbook of the conflict of law* (St. Paul 1949) H.F. Goodricha, *Dicey's conflict of laws* (London 1949, 1958) czy *Projet de Code de droit international privé* (Paris 1925), *La commission des jurisconsultes de Rio de Janeiro et le droit international* (Paris 1928), *Le code de droit international privé et la sixième Conférence panaméricaine* (Paris 1929) Antonia Sáncheza de Bustamante y Sirvéna.

Jak już wyżej wspomniano, merytoryczna wartość księgozbioru Przybyłowskiego w momencie jego nabycia wynikała w dużej mierze z jego aktualności, tematycznej zawartości i kompletności na przestrzeni pół wieku, łącznie z kompletnością terytorialną: w jego skład wchodziła literatura prawnicza państw socjalistycznych (m.in. ZSRR, Czechosłowacja) oraz szczególnie cenna wobec ograniczeń „żelaznej kurtyny” literatura prawnicza Zachodniej Europy, przede wszystkim fran-

¹¹ Z Katowicami związał się też inny z lwowskich uczniów prof. Przybyłowskiego, dr F. Zachariasiewicz; jego córka dr Anna-Maria Zachariasiewicz pracuje na WPiA.

cuska i angielska, ale też niemiecka. Z literatury powojennej obcej na uwagę zasługują: *The Dictionary of English law*, Vol. 1–2 (London 1959) C. Walsh, *Jenks' English civil law*, Vol. 1–2 (1947 London) P.H. Winfielda czy *Institutionen des romischen Privatrechts* (Basel 1949) S. Weissa. Równie bogato reprezentowana jest polska literatura prawnicza międzywojnia, kompletująca zbiory o dokonania R. Longchamps, E. Tilla, F. Zolla, W. Siedleckiego, P. Dolińskiego i innych wybitnych naukowców, zarówno jako publikacje książkowe, jak też w formie odbitek poszczególnych artykułów. Na uwagę zasługują też dobrze zachowane księgi pamiątkowe: *Ku czci Bolesława Orzechowicza*, t. 1–2 (Lwów 1916), *Ku czci Oswalda Balzera*, t. 1–2 (Lwów 1925), *Ku czci Władysława Abrahama*, t. 1–2 (Lwów 1930).

W zbiorze znajduje się pewna liczba prac własnych profesora: *Czasowe ograniczenie roszczeń posesoryjnych* (Lwów 1931), *Prawo prywatne międzynarodowe* (Lwów 1935), *Klauzula rebus sic stantibus* (Lwów 1926). Wszystkie zeszyty są nieoprawione introligatorsko, nie mają też znaków proveniencyjnych, strony są jednak porozcinane oraz znajdują się na nich notatki i zakreślenia, świadczące o wykorzystywaniu ich do pracy przez użytkowników biblioteki.

O użytkowym charakterze zbioru świadczą notatki na wyklejkach i stronach tytułowych. Są to na przykład uwagi o kolejnym wydaniu (jak na stronie tytułowej *Introduction a l'etude du droit civil* H. Capitanta (Paris 1923), gdzie obok informacji o czwartym wydaniu, znajduje się odręczna notatka „jest 5 wyd.”, wskazówki bibliograficzne dotyczące recenzji czy interesującej zawartości. Trafiają się nawet informacje o miejscu i sposobie nabycia. W *Encyklopedji prawa czyli rysie organicznym nauk prawnych i politycznych na podstawie filozofji prawa osnutym* (Petersburg 1862) H. Ahrensa na wyklejce znajduje się notatka „Kupiłem 26.XI.48 w antykwarni Pelca przy ul. Szewskiej K. Przybyłowski.”, podobnie jak w *Wykładzie filozofii prawa według Fryderyka Juljusza Stahla Książ trzy* J.H.S. Rzezińskiego (Kraków 1863). Widoczna jest pieczołowitość, z jaką właściciel traktował zbiór: większość pozycji ma noty proveniencyjne na stronie tytułowej lub przedtytułowej w formie podpisu „Kazimierz Przybyłowski”, zdarzają się też pieczętki o treści „Dr. Przybyłowski”, „Prof. Dr. K. Przybyłowski” (przypuszczalnie z okresu lwowskiego) i „Prof. U.J. Dr. Kazimierz Przybyłowski Kraków, ul. Zygmunta Augusta 5” (to adres, pod którym mieszkał w Krakowie od przeprowadzki do śmierci). Oprawy są często introligatorskie, niezbyt wyszukane, nie sugerują zupełnie zamiaru tworzenia jednolitej kolekcji. Większość z nich jest kartonowo-płócienna, zdarzają się półskórkowe, zarówno ze skóry zwierzęcej jak i skaju. Dotyczy to przede wszystkim książek wydanych przed 1945 rokiem, później dominują oprawy nakładowe. Książki są przeważnie w dobrym stanie, nawet te pochodzące z XIX wieku, jednak noszą ślady użytkowania oraz naturalnego rozkładu.

Niezwykłe cenna w momencie nabycia kolekcja Przybyłowskiego z czasem straciła na aktualności, niemniej zachowała atrakcyjność jako ogniwo w łańcuchu polskiej tradycji naukowej,

tym bardziej że w roku 2016 spadkobierczyni zmarłego w 1987 roku Kazimierza Przybyłowskiego, przekazała Bibliotece WPiA ostatnią część księgozbioru wraz z pokaźną ilością materiałów archiwalnych, dokumentujących pracę naukową profesora: szkice artykułów i recenzji, materiały do nich i egzemplarze korektorskie, notatki i konspekty wykładów, stenogramy z dyskusji i notatki z posiedzeń Komisji Kodyfikacyjnej (sprawozdania, projekty poszczególnych zapisów, polemiki), wreszcie korespondencję. Zasób czeka obecnie na opracowanie, wzbudzając wielkie zainteresowanie wśród badaczy źródeł dziejów powstawania prawa.

Z Kazimierzem Przybyłowskim związany był organizator i pierwszy dziekan katowickiego Wydziału Prawa i Administracji profesor **Mieczysław Sośniak (1920–1991)**¹², również pochodzący ze Lwowa, gdzie ukończył studia, częściowo na podziemnym wydziale prawa. Po wojnie repatriowany do Krakowa, został asystentem przy katedrze Prawa Cywilnego i Międzynarodowego Prywatnego oraz podjął pracę w krakowskim oddziale Prokuratury Generalnej RP. W 1948 roku uzyskał stopień doktorski na podstawie pracy *Zagadnienia ogólne prawa międzyczasowego*¹³ (rozprawa opublikowana pod tytułem *Konflikty w czasie norm cywilnoprawnych* w roku 1962), równocześnie studiując filozofię, między innymi u Romana Ingardena. W następnych latach badał problematykę odpowiedzialności cywilnej, co skutkowało takimi pracami jak *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone* (Kraków 1959), na podstawie której zyskał habilitację, *Nieważność czynności działanych na szkodę własności społecznej* (Kraków 1957), czy wielokrotnie wznawianą monografią *Cywilna odpowiedzialność lekarza* (Warszawa 1968, 1977, 1989, 1991). Jako uczeń profesora Kazimierza Przybyłowskiego zajmował się także prawem prywatnym międzynarodowym i – wraz z Bronisławem Walaszkim – wydał podręcznik *Zarys prawa międzynarodowego prywatnego* (Warszawa 1968, 1973). Inną ważną pracą z tej dziedziny jest monografia *Klauzula porządku publicznego w prawie prywatnym międzynarodowym* (Warszawa 1961).

W roku 1965 został poproszony o zorganizowanie filii wydziału prawa UJ w Katowicach, która w następnych latach została przekształcona w Wydział Prawa Uniwersytetu Śląskiego, a Mieczysław Sośniak pełnił funkcje prodziekana i dziekana (w latach 1968–1969, 1986–1990), na dobre wiążąc się z Katowicami. Na UŚ przeniósł tradycję lwowskiej szkoły prawa prywatnego: wraz z nim do kadry uniwersytetu dołączył inny z uczniów Przybyłowskiego – Maksymilian Pazdan.

¹² M. SOŚNIAK: *Non omnis moriar*. Red. A. BARCIAK. Katowice 2008, s. 333–334; M. PAZDAN: *Mieczysław Sośniak*. „Państwo i Prawo” 1992, nr 3, s. 90–91; IDEM: *Sośniak Mieczysław*. W: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 40. Red. H. MARKIEWICZ. Kraków–Warszawa 2000–2001, s. 610–612; J. DRAUS: *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Portret kresowej uczelni*. Kraków 2007, s. 145.

¹³ Dysertację opublikowano pod tytułem *Konflikty w czasie norm cywilnoprawnych* (Kraków 1962).

Opublikował wiele studiów i artykułów o tematyce kolizyjnoprawnej, w tym (wspólnie z B. Waszkiem) *Międzynarodowe prawo rodzinne* (Wrocław 1969), monografię *Zobowiązania nie wynikające z czynności prawnych w prawie prywatnym międzynarodowym* (Katowice 1971), a także podręcznik *Prawo prywatne międzynarodowe* (Katowice 1978, 1981, 1991). Nowym kierunkiem w jego badaniach naukowych były zagadnienia prawa transportowego; opublikował na ten temat opracowanie *Prawo przewozu lądowego* (Katowice 1969, 1974), a w dekadzie 1979–1989 ukazywały się pod jego redakcją *Problemy prawa przewozowego*. Kontynuował także badania nad odpowiedzialnością cywilną, ogłaszając prace o problematyce prawnej śmierci i przeszczepów oraz fundamentalną *Należyta staranność* (Katowice 1981). Wreszcie, w latach 80. opublikował prace: *Rozwój historyczny konstrukcji umowy obligacyjnej* (Katowice 1986) *Francuski system umów obligacyjnych* (Katowice 1989), *Zagadnienia typologii i systematyki umów obligacyjnych* (Katowice 1990). Zmarł wkrótce po przejściu na emeryturę w roku 1991.

Jako dziekan – organizator katowickiego Wydziału Prawa prof. Mieczysław Sośniak położył wielkie zasługi również w budowie biblioteki, od początku zabiegając o stworzenie dobrego księgozbioru. Jeszcze w czasach Filii UJ udało mu się zdobyć fundusze na prenumeratę kilkudziesięciu tytułów czasopism zachodnich (którą w następnych latach jeszcze poszerzono) oraz zakupy książek (w tym z puli dewizowej UJ), a także pozyskać depozyt z Biblioteki Śląskiej. Również dzięki jego staraniom i osobistym kontaktom udało się nabyć księgozbiory profesorów Longchamps i Przybyłowskiego. Wreszcie, pośmiertnie, księgozbiór wzbogacił się również o jego prywatną bibliotekę, którą zdecydował się odstąpić syn Tadeusz.

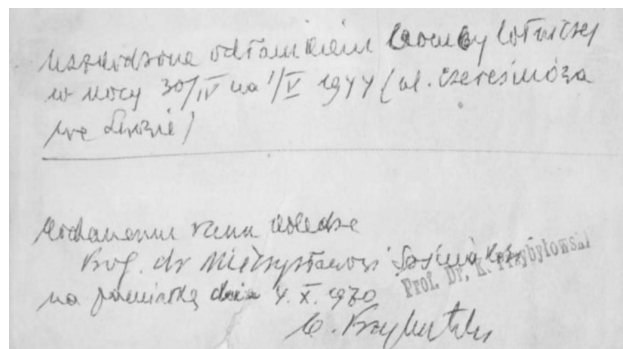
Po 20 latach intensywnego gromadzenia, Biblioteka WPiA mogła pozwolić sobie na wybór pozycji, które będą przydatne i nie zdublują inwentarza. Zakupiono 396 woluminów, wprowadzonych do inwentarza pod numerami 58817–59203. Sygnowane pieczętą „EX LIBRIS MS”, najczęściej na stronie redakcyjnej lub podpisem na stronie tytułowej, uzupełniają zbiory dotyczące prawa cywilnego, prywatnego międzynarodowego oraz o zagadnienia z zakresu odpowiedzialności cywilnej w językach: polskim, francuskim, angielskim oraz hiszpańskim. Zakres chronologiczny księgozbioru Mieczysława Sośniaka jest dość szeroki, od pojedynczych pozycji z XIX wieku, np. *Wykład prawa handlowego* J.A. Rogrona (Warszawa 1848), poprzez publikacje z okresu międzywojnia aż do lat 90 XX wieku. Za ślady lwowskiej edukacji można uznać sześć tomów *Prawa prywatnego austriackiego* (Lwów 1895–1904) E. Tilla; *Wstęp do nauki prawa cywilnego* (Lublin 1922) R. Longchamps; *Zarys wykładu prawa* (Warszawa 1919) S. Wróblewskiego; *Kodeks Karny* (Lwów 1932) i *Prawo karne* (Warszawa 1924) J. Makarewicza; *Pandekta. Zobowiązania* (Lwów 1935) J. Rodkowskiego. Duże zespoły odbitek i nadbitek artykułów z czasopism polskich i obcych autorstwa W. Bartla, A. Kunickiego, S. Wójcickiego, J. Rajskiego, J. Jakubowskiego i A. Szpunara z dedykacjami odautorskimi świadczą nie tylko o zainteresowaniach naukowych Sośniaka, ale

i przyjaźniach środowiskowych, krajowych i zagranicznych (np. z Henri Batiffolem czy Paulem Lagarde, autorami *Droit international prive*, t. 1–2 (Paris 1970), *Le principe de proximité en droit international privé contemporain* (Dordrecht 1986), czy Andre Tuncem, współautorem *Traite theoretique et pratique de la responsabilité civile* (Paris 1957), których wpisy dedykacyjne widnieją na egzemplarzach ze zbioru Sośniaka i dowodzą szacunku, jakim się cieszył.

Literatura obca z księgozbioru Sośniaka skoncentrowana jest wokół ogólnych zagadnień prawa cywilnego, prywatnego i zobowiązań (np. *Histoire du droit prive* (Paris 1957) P. Ourliaca i J. de Malafosse'a), a także odpowiedzialności prawnej lekarza – *Strafrechts des Arztes* (Stuttgart 1968) P. Bockelmanna, *Le secret professionnel* (Bruxelles 1985) P. Lamberta; prawie sportowym – *Sport und Recht* (Tubingen 1968) F. Wernera, *Les sports et le droit* (Paris 1930) J. Loupa oraz prawie przewozowym, którymi zajmował się zawodowo. Do interesujących pozycji z pewnością należy trytomowe hiszpańskie opracowanie *Centenario del codigo civil* (Alicante 1990) pod redakcją Francisco Rico Pereza, a także *Las fundaciones en la constitution española* (Toledo 1982) tegoż autora.

Sygnalizowane wcześniej powiązania między Kazimierzem Przybyłowskim a Mieczysławem Sośniakiem widoczne są również w księgozbiorze; niektóre pozycje posiadają oznakowania własnościowe biblioteki Przybyłowskiego, np. *Projekt francusko-włoski o zobowiązaniach* R. Longchamps (Warszawa 1929), podobnie jak ósmy tom *System des heutigen römischen Rechts* (Berlin 1849) F.C. von Savigny'ego, pozbawiony strony tytułowej i noszący ślady intrologatorskiej interwencji, gdzie natomiast na stronie przedtytułowej znajdują się odręcznie wpisane informacje: „Uzupełnienie uszkodzeń bomby lotniczej w nocy 30/IV na 1/V 1944 (ul. Czereśniowa we Lwowie)”, poniżej zaś dedykacja: „Kochanemu Panu Koledze Prof. Dr Mieczysławowi Sośniakowi na pamiątkę dnia 4 X 1970 K. Przybyłowski”. Jak widać, profesor Przybyłowski nie tylko chętnie udostępniał swoje zbiory we własnym domu, ale zdarzało mu się też darować je swoim uczniom i również tą drogą trafiły one do inwentarza Biblioteki WPiA.

W wyniku starań ówczesnych władz, zwłaszcza zaś dzięki dziekanom Mieczysławowi Sośniakowi i Jerzemu Bafii, dla Biblioteki WPiA udało się pozyskać księgozbiory należące do spuścizny po zmarłych w tym czasie wybitnych naukowcach zupełnie nie związanych z Katowicami. Byli to: Stefan Rozmaryn i Karol Koranyi.

Ilustr. 2. Dedykacja Kazimierza Przybyłowskiego dla Mieczysława Sośniaka. Fot. D. Potempa

Stefan Rozmaryn (1908–1969)¹⁴ pochodził ze Lwowa. Studia magisterskie na wydziale Prawa UJK ukończył w 1930 roku, dwa lata później obronił doktorat na podstawie rozprawy *Zbiorowe prawo pracy* (Lwów 1933). Zakres jego zainteresowań naukowych był dość szeroki i obejmował zagadnienia państwowo-prawne oraz cywilno-prawne. Do najważniejszych prac z okresu międzywojennego należy monografia *Prawo podatkowe a prawo prywatne w świetle wykładni prawa* (Lwów 1939). Wobec wybuchu wojny radziecko-niemieckiej ewakuował się na wschód i wrócił do Polski dopiero w 1946 roku. W Warszawie został mianowany sędzią Sądu Apelacyjnego, a w 1947 roku profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Warszawskiego, po czym rok później objął kierownictwo katedry Prawa Państwowego oraz uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Zawęził w tym czasie swoje zainteresowania naukowe do problematyki prawno-ustrojowej. Z tego okresu pochodzi podręcznik *Polskie prawo państwowe* (Warszawa 1941, 1951). Mianowany dyrektorem generalnym w prezydium Rady Ministrów, koordynował działania legislacyjne, a następnie został członkiem Komisji Konstytucyjnej, przygotowującej ustawę zasadniczą, ostatecznie uchwaloną 22 lipca 1952 roku. Opublikował monografię *Konstytucja jako ustawa zasadnicza PRL* (Warszawa 1961) oraz *Ustawa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* (Warszawa 1964); obie prace mają charakter komparatystyki prawniczej. Profesor Rozmaryn miał szerokie kontakty naukowe za granicą, był współtwórcą i wykładowcą Międzynarodowego Wydziału Prawa Porównawczego w Strasburgu, członkiem Międzynarodowego Komitetu Prawa Porównawczego, Międzynarodowej Akademii Prawa Porównawczego w Hadze oraz Międzynarodowym Stowarzyszeniu Nauk Prawnych. Zmarł w roku 1969.

Jego księgozbiór trafił pośmiertnie do Biblioteki WPiA za sprawą ówczesnego dziekana wydziału Jerzego Bafii; został wpisany do inwentarza na przełomie roku 1970/1971 od numeru 7074 do 8808, stanowiąc cenny nabytek dla młodego uniwersytetu za żelazną kurtyną. Stefan Rozmaryn, cieszący względami władz i zajmujący wysokie stanowisko rządowe, mógł nabywać literaturę „dewizową” za pośrednictwem „Domu Książki” (zachowały się druki zamówień), miał też sposobność uzupełniać go podczas wyjazdów na zachód Europy, stąd w jego zbiorze dominują dzieła z zakresu teorii państwa i prawa, prawa konstytucyjnego oraz filozofii w językach: angielskim, francuskim i niemieckim. Dokonania radzieckiej nauki stanowią zaledwie ułamek kolekcji. Przeważającą część stanowią dzieła wydane między rokiem 1948 a 1968, w tym odblaski artykułów z czasopism polskich i zagranicznych. Jest to więc zbiór nowoczesny o funkcji czysto utylitarnej, choć zdarzają się wydawnictwa z okresu międzywojennego, a nawet z XIX wieku. Prace w języku angielskim dotyczą przede wszystkim historii państwa i prawa Wielkiej Brytanii, zwłaszcza

¹⁴ Zob. szerzej: J. JAROSZ: *Stefan Rozmaryn*. W: *Konstytucjonaliści polscy 1918–2011*. Red. A. SZMYT, P. SARNECKI, R. MOJAK. Warszawa 2012, s. 295–304; A. GWIŹDŹ, Z. JAROSZ, W. SOKOLEWICZ: *Stefan Rozmaryn (1908–1969)*. „Państwo i Prawo” 1969, z. 8–9, s. 409–414.

zaś parlamentaryzmu brytyjskiego, np. R. Younga *The British Parliament* (London 1962), F.E. Dorricka *Justice according to the English common lawyers* (London 1961), H. Brittaina *The British budgetary system* (London 1959), R.M. Jacksona *The machinery of justice in England* (Cambridge 1953), T. Wilsona *Ulster under home rule* (Oxford 1955), ale też amerykańskiego konstytucjonalizmu, m.in. C.H. Pritchetta *American constitutional issues* (New York 1962), Charlesa A. Bearda *American government and Politics* (New York 1949), F.A. Ogga i P.O. Ray'a *Introduction to American government*, (New York 1945) J.H. Fergusona i D.E. McHenry'ego *The American Federal Government* (New York 1956), L. Mayersa *The American legal system* (New York 1955). Zagadnienia konstytucjonalizmu są zresztą szeroko reprezentowane w tym zasobie licznymi tekstami i opracowaniami konstytucji państw świata w językach oryginalnych i przekładach na język polski i francuski. Są to m.in. *Konstytucje państw afrykańskich*, t. 1–3 (Warszawa 1963–1966) w opracowaniu L. Gelberga, *Konstytucja Republiki Francuskiej* (Warszawa 1948), *La constitution Republique Algerienne Democratique et Populaire* (Annaba 1963), Vincenza Carullo *La costituzione della Repubblica Italiana* (Bologna 1950), T. Suontausty *La souverainete des etats* (Helsinki 1955), *The Finnish legal system* (Helsinki 1966), D.L. Keira i F.H. Lawsons *Cases in constitutional law* (Oxford 1954), C.F. Stronga *Modern political constitutions* (London 1939), G.C. Fielda *Political theory* (London 1956). Pewna liczba opracowań na temat prawa międzynarodowego występuje przede wszystkim w języku francuskim np. C.-A. Colliarda *Institutions internationales* (Paris 1956), P. Reutera *Institutions internationales* (Paris 1955), G. Pasettiego i A. Trabucchiego *Code des communes Europeennes*, t. 1 (Milano 1962).

Szczególnie cennym nabytkiem, znacząco ułatwiającym pracę naukową stały się dzieła klasyków teorii prawa i filozofii, w tym przede wszystkim Hansa Kelsena: *Principles of international law* (New York 1952), *The communist theory of law* (London 1955), *Society and nature* (London 1946), *What is justice?* (Berkeley 1957), *O istocie i wartości demokracji* (Warszawa 1936); Gustava Radbrucha *Rechtsphilosophie* (Stuttgart 1950), *Der Geist des englischen Rechts* (Göttingen 1956), Kleines *Rechts-Brevier* (Göttingen 1954), Alberta Schweitzera *Civilisation and ethics* (London 1946), Bertranda Russella: *History of western philosophy* (London 1947), *Power* (London 1947), *Sceptical essays* (London 1948), Chai Perelmana *La nouvelle rhetorique*, t. 1–2 (Paris 1958), Karla Jaspersa *Philosophie und Welt*, (München 1958), *Existenz Philosophie*, (Berlin 1956), Edmunda Husserla *Recht und Zeit*, (Frankfurt 1955) i innych współczesnych klasyków.

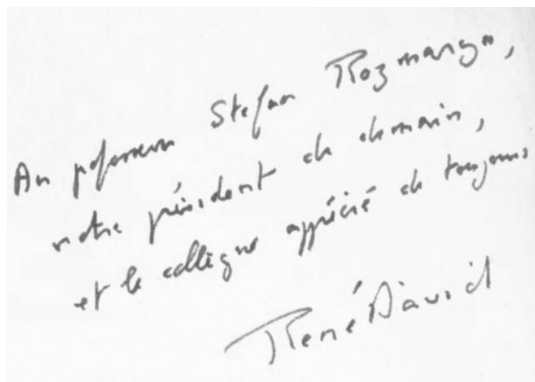
Ślady profesjonalnych i towarzyskich kontaktów profesora Rozmaryna z międzynarodowym środowiskiem naukowym nie są łatwe do wytopienia w jego księgozbiornie. Stosunkowo niewiele książek posiada wpisy odautorskie, wśród nich warto zwrócić uwagę na tom pierwszy *Le droit Fracais* (Paris 1960) pod redakcją René Davida. Znajduje się w nim dedykacja odautorska „Au professeur Stefan Rozmaryn, notre president...”. Stefan Rozmaryn był autorem przedmowy do

polskiego wydania *Prawa francuskiego* René Davida (Warszawa 1965), a dorobek naukowy Francuza jest stosunkowo licznie reprezentowany w księgozbiorze: *Les grands systèmes de droit contemporains* (Paris 1964), *Traite élémentaire de droit civil compare* (Paris 1950), *Le droit anglais* (Paris 1965) oraz nadbitka z „Archives de philosophie du droit” pt. *La dépassement du droit et les systèmes de droit contemporain* (Paris 1963).

Do ciekawostek zaliczyć można pracę Jurija Fedynskiego *Rechtstatsachen auf dem Gebiete des Erbrechts im Gerichtsbezirk Innsbruck 1937 bis 1941* (Innsbruck, München 1968). Jest to dysertacja doktorska przedstawiona w 1943 w Innsbrucku przez byłego pracownika katedry prawa cywilnego UJK narodowości ukraińskiej, który następnie wyjechał do USA i tam wykładał na uniwersytecie w Bloomington, Indiana. Ten był seminarzysta profesora Longchamps oraz Przybyłowskiego (z którym utrzymywał kontakt do końca życia)¹⁵, był także autorem cennej pracy *Prominent polish legal scholars of the last one hundred years*, opublikowanej w monografii zbiorowej *Polish law throughout the ages* (Stanford 1970) pod redakcją W.J. Wagnera.

Z dzieł polskich autorów w zbiorze znajdują się między innymi: Alfonsa Klafkowskiego *Likwidacja państwa pruskiego* (Poznań 1967), *Umowa poczdamska z 2 VIII 45* (Poznań 1960), Ściganie zbrodniarzy (Poznań 1968), Manfreda Lachsa *Umowy wielostronne* (Warszawa 1958), *The international law* (Leyden 1964), Ludwika Ehrlicha *Interpretacja traktatów* (Warszawa 1957), *Suwerenność a morze* (Warszawa 1961), Antoniego Peretiałowicza *Jean Jakub Rousseau* (Poznań 1949), *Filozofia społeczna* (Poznań 1921), *Machiavelli i państwo totalne* (Poznań 1938), Leona Pełczyńskiego *Wstęp do nauki prawa* (Warszawa 1959), *Z zagadnień teorii prawa* (Warszawa 1969), *Zagadnienia prawa zwyczajowego* (Kraków 1938), Stanisława Kutrzeby *Wstęp do nauki o prawie i państwie* (Kraków 1946).

Książki sygnowane pieczęcią „Z Księgozbioru Prof. Stefana Rozmaryna” nie noszą śladów intensywnego używania (brak podkreśleń i notatek) i są w dobrym stanie. Ze względu na swój uniwersalny, a nawet popularny charakter (np. seria „The Home University Library of Modern Knowledge” wydawana przez Oxford University Press), księgozbiór użytkowany jest do dnia dzisiejszego.

Ilustr. 3. Wpis dedykacyjny Rene Davida dla Stefana Rozmaryna. Fot. D. Potempa

¹⁵ A. REDZIK: *Wydział Prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946*. Lublin 2006, s. 183.

Nieco inny charakter ma księgozbiór innego lwowianina, profesora **Karola Koranyiego (1897–1964)**¹⁶. Na uniwersytet wstąpił w 1915 roku, studia odbywał z przerwami na służbę woj-skową. W 1922 roku uzyskał doktorat z prawa, równocześnie kształcąc się na wydziale filozo-ficznym UJK. W latach 1924–1939 pracował naukowo w Katedrze Historii Prawa na Zachodzie Europy i habilitował się w 1931 roku na podstawie pracy *Podstawy średniowiecznego prawa spad-kowego* (Lwów 1930). Jego mistrzami byli Alfred Halban, Władysław Abraham i Przemysław Dąbkowski; zajmowała go historia prawa i procesu karnego przełomu średniowiecza i czasów nowożytnych, ale w polu jego zainteresowań leżały również historia i etnologia, zwłaszcza etno-logia prawnicza. Jako poliglota i znawca historii prawa europejskiego cieszył się szacunkiem rów-nież na arenie międzynarodowej. Do dokonań Karola Koranyiego z tamtych czasów, obok dużej liczby artykułów i recenzji, należy również zainicjowanie czasopisma „Przewodnik Historycz-no-Prawny”, ukazującego się we Lwowie, a które wydawane jest po dziś dzień – pod zmienioną nazwą „Czasopismo Prawno-Historyczne” w Poznaniu. W latach 1938–39 ogłosił *Bibliografię hi-storyczno-prawną za lata 1926–1936*. Podczas pierwszej okupacji sowieckiej wykładał na uniwer-sytecie historię ustroju i prawa w zakresie, w jakim pozwalały chimeryczne władze, po wkrocze-niu Niemców zmuszony był się ukrywać. Na krótki czas znalazł zatrudnienie na reaktywowanym uniwersytecie jednak wkrótce, wraz całą niemal inteligencją lwowską został przesiedlony i osiadł w Toruniu, gdzie wykładał na nowo utworzonym Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Tam, w la-tach 1945–1951, jako kierownik Katedry Historii Prawa na Zachodzie Europy zdołał skupić wo-kół siebie krąg uczniów. W 1946 został mianowany profesorem zwyczajnym, a w 1948 – wskutek zawirowań – objął stanowisko rektora UMK, z którego jednak zrezygnował w 1951. W tym sa-mym roku przeniósł się na Uniwersytet Warszawski, z którym już w poprzednich latach współ-pracował jako kierownik Katedry Powszechnej Historii Ustrojów Państwowych. W latach 1953–1955 kierował Instytutem Historii UW, a do 1964 roku Katedrą Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Jeszcze w okresie toruńskim powstała pierwsza wersja podręcznika powszechnej histo-rii państwa i prawa, która to praca w następnym piętnastoleciu nabrała rozmiarów monumentalnej syntezy systematycznej, nie mającej sobie równej w literaturze nie tylko polskiej, ale i świato-wej. *Powszechna historia państwa i prawa*, t. 1–6 (Warszawa 1951–1955) to naukowa panorama historii państwowości i prawa, której erudycyjność i obszerność znacznie przekroczyła potrze-by studentów.

Profesor Koranyi wraz z żoną Jadwigą tworzyli pierwszorzędnie dobrany duet bibliofilów: w ciągu 20 lat wspólnego życia zgromadzili imponującą bibliotekę, której część udało im się wy-

¹⁶ Zob. szerzej: S. SALMONOWICZ: *Karol Koranyi (1897–1964)*. „Czasopismo-Prawno-Historyczne” t. 50, 1998, z. 1, s. 129–137.

wieźć ze Lwowa, a na kolejne nabytki gotowi byli wydać przysłowiowy ostatni grosz. Po śmierci męża Jadwiga Koranyiowa zmuszona była sprzedać część zbiorów bibliotece uniwersyteckiej w Toruniu¹⁷, a inna ich partia trafiła do Katowic. Wobec niemożności zapewnienia przez wydział właściwych warunków przechowywania, cenną kolekcję starych druków zdecydowano się przekazać do Biblioteki Głównej UŚ. Wzbogaciły one znacząco Zbiory Specjalne biblioteki uniwersyteckiej. W Bibliotece WPiA pozostały natomiast mniej cenne, za to tematycznie zbliżone do profilu Wydziału, pozycje z księgozbioru profesora, który odzwierciedlał szerokość jego zainteresowań i horyzontów badawczych. Wpisywane były do inwentarza sukcesywnie od 1972 roku pod numerami 8855–9659, 23044–23698, 24415–25017, 26413–26911, 31668–31674, 32955–33005. Selekcjonerzy księgozbioru skupili się na interesujących obiektach o tematyce prawnej, zwłaszcza zaś historyczno-prawnej w językach niemieckim, polskim, angielskim, francuskim, rosyjskim wydanych po roku 1800, choć zatrzymano np. trytomowe *Allgemeines Landrecht fur die Preussisches Staaten + Sachregister*, wydane w Berlinie w 1794, wycofane z Reichsarchiv Danzig (na tomie pierwszym pieczętka unieważniająca), zachowane w doskonałym stanie, w solidnych skórzanych oprawach ze złotymi tłoczeniami na grzbietach lub łacińską *Ius Borussico-Brandenburgicum*, t. 2 z roku 1800, której pierwsze strony poznaczone są gęsto głosami w języku polskim.

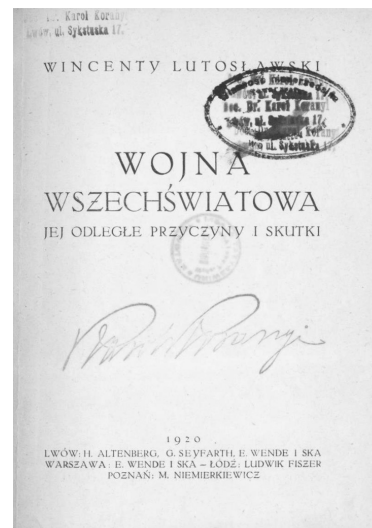
W zbiorach znalazły się – szczególnie interesujące z punktu widzenia biblioteki – prace wydane we Lwowie, autorstwa profesorów: R. Longchamps (*Zasada wolności umów* 1930, *Przelew dla zabezpieczenia* 1936, *Rękojmia* 1916), L. Halbana (*Lichwa w nauce i prawie* 1926, *Supremacja państwa* 1927), O. Balzera (*Przewód sądowy polski* 1935, *Historya ustroju Austrii* 1899), E. Bauto (*De iurisprudencia symbolica* 1934, *Stopniowa budowa prawa* 1935, *Wstęp do dziejów filozofii prawa* 1936) M. Allerhanda (*Z prawa upadłościowego* 1936, *Sądownictwo handlowe* 1929, *Uwagi do noweli procesowej* 1916), R. Taubenschläga (*Prawo karne polskiego średniowiecza* 1934), J. Makarewicz (*Kodeks karny z komentarzem* 1934, *Zbrodnia i kara* 1922, *Prawo karne* 1924), S. Rozmarzyna (*Prawo podatkowe a prawo prywatne* 1939, *Zbiorowe umowy pracy* 1933, *Obowiązek podatkowy* 1935) i wielu innych cenionych autorów.

Kolekcja Koranyich jako jedyna w zbiorach Biblioteki WPiA ma charakter przede wszystkim bibliofilski, w mniejszym stopniu użytkowy. Obok wyżej wzmiankowanych *Allgemeines Landrecht fur die Preussisches Staaten* i *Ius Borussico-Brandenburgicum* do najstarszych należą: kodeks karny austriackiego cesarza Franciszka II Habsburga *Kniha praw nad precinenimi hrdełnmi* wydany w 1804 roku w Wiedniu w języku czeskim, drukowana czcionkami gotyckimi i opatrzona pieczętką o treści „A. hr. Stadnicki Nawojowa”, *Motiwa Kodexu Francuzkiego Kryminalnego Sądowego Postępowania* (Warszawa 1811) oraz *O teorii prawa kryminalnego z przewencyi wy-*

¹⁷ K. SÓJKA-ZIELIŃSKA: *Karol Koranyi – ze wspomnień*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1998, z. 1. s. 147.

prowadzanej [...] *Rozprawa celem otrzymania stopnia doktora prawa w królewsko-warszawskim uniwersytecie przez Piotra Jozofowicza napisana* (Warszawa 1830). Można przypuszczać, że część niemieckojęzycznych dzieł państwo Koranyi nabyli po wojnie w okresie toruńskim, kiedy to – porzucane przez wysiedlanych mieszkańców ziem zachodnich – księgozbiory trafiały w ręce bukinistów, dzięki czemu np. *Geschichte des Byzantinischen Staates* (München 1940) G. Ostrogorsky'ego czy *Der Verbrecher in athropologischer arztlicher und juristischer beziehung* (Hamburg 1887) C. Lombroso zostały ocalone przed zniszczeniem. Nie gardzili również wydawnictwami na tematy (wówczas) bieżące jak *Listopad we Lwowie* (1918 r.) (Warszawa 1920) S. Łapińskiego-Nilskiego i A. Krona czy *Proces komunistów we Lwowie. Sprawozdanie stenograficzne* (Lwów 1923) wydane przez A. Hołówkę. Z ciekawostek wymienić można jeszcze *A history of Europe* (New York 1944) F. Scheville'a, z wydrukowaną na stronie redakcyjnej informacją: *A wartime book*. W wielu przypadkach można zidentyfikować moment, kiedy książka trafiła do kolekcji, dzięki różnym znakom proveniencyjnym na stronie tytułowej, czasem wyklejce, a nawet na stronicach. Sygnowane są pieczęcią imitującą odręczny podpis lub oficjalną pieczętą z imieniem i nazwiskiem oraz miejscem zamieszkania: „Doc. Dr. Karol Koranyi Lwów, ul. Sykstuska 17”, która znajduje się np. na książce *Prawo podatkowe a prawo prywatne w świetle wykładni praw* S. Rozmaryna (Lwów 1939) z dedykacją: „Panu Profesorowi dr. Karolowi Koranyiemu w dowód najgłębszej czci – autor”, czy w książce *Powstanie i rozwój polskiej kołędzy jako daniny kościelnej* P. Kałwy (Lwów 1933) również z dedykacją odautorską. Okres toruński identyfikuje pieczętka „Prof. Uniw. Dr. Karol Koranyi Toruń”, a warszawski: „Prof. Uniw. Dr. Karol Koranyi Warszawa” lub z adresem „Brzozowa 10 m. II”. Można w miarę pewnie przyjąć, że wymienione wyżej pozycje z dedykacjami odautorskimi zostały włączone do kolekcji w tamtym okresie, bywa jednak, że pieczętki z różnymi adresami pojawiają się jednocześnie, co sugeruje ogromne przywiązanie właścicieli do zbioru oraz chęć zapobieżenia zagubieniu egzemplarza, czy to pożyczanego czy używanego poza miejscem zamieszkania.

Nabywane przez Wydział w latach następnych księgozbiory profesorskie miały charakter nowoczesnych warsztatów pracy, których profile zgodne były z zainteresowaniami naukowymi swoich właścicieli, wybitnych znawców tematyki prawa międzynarodowego. Należeli do nich: **Ludwik Ehrlich**

Ilustr. 4. Znaki proveniencyjne sygnujące zbiory Karola Koranyiego.
Fot. D. Potempa

(1889–1968)¹⁸ absolwent Wydziału Prawa na Uniwersytecie Lwowskim (gdzie uzyskał stopień doktora w 1912 roku), wykładowca na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkeley. Habilitował się na UJK w 1920 roku na podstawie rozprawy *Petycja sprawiedliwości* (Kraków 1920), będącej tłumaczeniem pracy pt. *Origins of the Petition of Right*, ogłoszonej w Oxfordzie, jednak już w latach 1921–1923 pracował w Nowym Jorku w biurze poselstwa RP jako dyplomata. Wróciwszy do kraju w 1924 roku zyskał mianowanie na profesora nadzwyczajnego UJK, a w roku 1929 profesora zwyczajnego i objął kierownictwo zakładu Prawa Politycznego i Prawa Narodów. Równocześnie pracował nad pierwszym polskim podręcznikiem prawa międzynarodowego publicznego *Prawo narodów* (Lwów 1927). W latach następnych współorganizował Studium Uzupełniające Dyplomatyczne na UJK i kierował nim od 1930 do 1939 roku. Jednocześnie rozwijała się jego kariera międzynarodowa: prowadził wykłady w Akademii Prawa Międzynarodowego w Hadze, na uniwersytetach w Pradze, Bukareszcie, Jassach i in. Równoległe z funkcjami dydaktycznymi i naukowymi pełnił obowiązki praktyka – sędziego narodowego *ad hoc* Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze (1927–1928). Po zajęciu Lwowa przez Rosjan, przez kilka miesięcy pozostawał pracownikiem uniwersytetu aż do zwolnienia z pracy w styczniu 1940, następnie ukrywał się. W 1945 roku rozpoczął zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, a w roku następnym został mianowany profesorem zwyczajnym UJ i kierownikiem Katedry Prawa Narodów oraz Szkoły Nauk Politycznych (1946–1949). Do jego najważniejszych prac z tego okresu należą: *Interpretacja traktatów* (Warszawa 1957) oraz *Prawo międzynarodowe* (Warszawa 1958). Po wojnie występował jako biegły w procesach zbrodniarzy wojennych: Trybunał Norymberski przyjął jego doktrynę o odpowiedzialności za niemieckie zbrodnie na terytorium Polski przy ustalaniu zakresu odpowiedzialności indywidualnej oraz współpracował ze Stałym Trybunałem Rozjemczym w Hadze. W Krakowie pracował do emerytury w 1961 roku, ale nie zaprzestał pracy naukowej, prowadząc zajęcia dydaktyczne w ograniczonym zakresie oraz pracując nad publikacjami *Suwerenność a morze w prawie międzynarodowym* (Warszawa 1961), *Suwerenność Polski na ziemiach zachodnich i północnych* (Katowice 1962), *Rektor Paweł Włodkowic, rzecznik obrony przeciw Krzyżakom* (Kraków 1963). Poza tym zajmował się historią ustrojów państwowych (zwłaszcza anglosaskim systemem *common law*), prawem konstytucyjnym i administracyjnym. Znał biegle języki angielski, francuski, niemiecki i dużo publikował za granicą, pozostając tam jednym z najczęściej cytowanych polskich naukowców. Zmarł w 1968 roku.

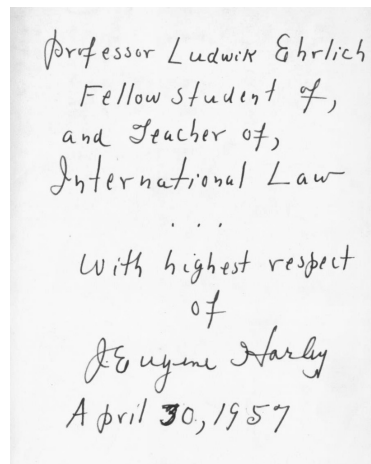
¹⁸ P. TULEJA, K. WOJTYCZEK: *Ludwik Ehrlich*. W: *Konstytucjonaści polscy 1918–2011*. Pod red. A. SZMYTA, P. SARNECKIEGO, R. MOJAKA. Warszawa 2012, s. 94; *Ludwik Ehrlich*. W: *Biogramy uczonych polskich*. Cz. 1: *Nauki społeczne*. Oprac. A. ŚRÓDKA, P. SZCZAWIŃSKI. Wrocław 1983, s. 332–333.

Kolekcja profesora Ehrlicha w Bibliotece WPiA to 1105 woluminów, książek i czasopism, zainwentaryzowanych w 1969 roku od numeru 12794 do 13899, z zakresu prawa międzynarodowego publicznego oraz historii państwa i prawa. Większość wydawnictw ukazało się po 1945 roku, książki polskie i obce występują w równych proporcjach, te drugie to przede wszystkim opracowania w językach angielskim i francuskim. Prace własne Ludwika Ehrlicha to między innymi: *Karta Narodów Zjednoczonych* (Kraków 1946), *Paweł Włodkowic i Stanisław ze Skarbimierza* (Warszawa 1954), *Polski wykład prawa wojny z XV wieku* (Warszawa 1955), *Rektor Paweł Włodkowic rzecznik obrony przed Krzyżakami* (Kraków 1963), *Suwerenność Polski na ziemiach zachodnich i północnych* (Katowice 1967), a także sporo odbitek z artykułów.

Na uwagę zasługują roczniki czasopism: „*Annuaire Cour Internationale de Justice*” (1946–1968, Leyden), „*Cahiers Pologne-Allemagne*” (1959–1964, Paris), „*Polish Western Affairs*” (1960–1967, Warszawa), „*Journal of Central European Affairs*” (1941–1959, Boulder), „*Foreign Affairs*” (1946–1963, New York), „*Publications de la Cour Permanente de Justice Internationale*” (1923–1968, Leyden).

O randze i poważaniu jakim cieszył się profesor Ehrlich świadczą wpisy dedykacyjne od autorów polskich i obcych jak np. w książkach: *Pojęcie administracji publicznej a „swobodne uznanie”* M. Zimmermanna (Poznań 1959) czy *Dekret Gracjana i pierwsi dekretyści w świetle nowego źródła* A. Vetulaniego (Wrocław 1955). Ślady dogłębnej lektury w postaci glos noszą *Trzy księgi o prawie wojny i pokoju* Hugo Grotiusa (Warszawa 1957) z dedykacją od tłumacza Remigiusza Bierzanka.

Bohdan Winiarski (1884–1969)¹⁹ to kolejny prawnik, którego biblioteka zasilila zbiory BWPiA. W latach 1905–1909 studiował prawo w Warszawie i Krakowie, w 1910 roku obronił doktorat na Uniwersytecie Jagiellońskim. Następnie studiował przez półtora roku w Paryżu i Heidelbergu. W 1915 został powołany do służby w carskim wojsku. Po wybuchu rewolucji bolszewickiej wyjechał do Paryża, by pełnić funkcję radcy prawnego delegacji polskiej na Konferencji Pokojowej. Tam ukazała się tam jego rozprawa *Les institutions politiques en Pologne au XIX siecle* (1922)²⁰. Opublikował także monografię *Rzeki polskie ze stanowiska prawa międzynarodowego*

Ilustr. 5. Dedykacja odautorska na stronie przedtytułowej dla Ludwika Ehrlicha. Fot. D. Potempa

¹⁹ J. SANDORSKI: *Bohdan Winiarski. Prawo – polityka – sprawiedliwość*. Poznań 2004.

²⁰ W Polsce opublikowana jako: *Ustrój polityczny ziem polskich w XIX wieku* (Poznań 1923).

(1922). Zawodowo i życiowo związał się natomiast ze świeżo utworzonym uniwersytetem poznańskim i Poznaniem, gdzie uzyskał stanowisko profesora prawa międzynarodowego, a także został członkiem Komitetu Likwidacyjnego dla własności niemieckiej w byłym zaborze pruskim. Jednocześnie zasiadał w Stałej Komisji Komunikacyjnej i Tranzytowej Ligi Narodów. W latach 1926–1939 przewodniczył Komisji Prawa Rzecznego Ligi Narodów oraz reprezentował Polskę w sprawie o status Odry. Jako członek Stronnictwa Narodowego w latach 1928–1935 zasiadał w sejmie. Wszystkie te zasługi stały się dla niego źródłem zagrożenia po wybuchu wojny, zdecydował się więc uciec do Francji, a po jej upadku do Londynu, gdzie podjął pracę dla polskiego rządu emigracyjnego, jako prezes Banku Polskiego i specjalista ds. prawnomiędzynarodowych przy rządach gen. Sikorskiego oraz Mikołajczyka, a także wykładał na Polskim Wydziale Prawa w Oksfordzie. Po zakończeniu wojny, z nominacji Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej został sędzią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze, gdzie orzekał do 1967, w latach 1961–1964 pełniąc funkcję przewodniczącego. Od czasów przedwojennych współpracował z Instytutem Prawa Międzynarodowego w Hadze, w latach 1964–67 był jego przewodniczącym. W uznaniu jego zasług Uniwersytet Wrocławski przyznał mu w 1965 doktorat *honoris causa*. Zmarł w 1969.

297 woluminów z księgozbioru prof. Winiarskiego trafiło do Biblioteki WPiA w 1971 roku (nr inwentarzowe 18824–19120), uzupełniając jej zasób o literaturę z zakresu prawa międzynarodowego publicznego z pierwszej połowy XX wieku, przede wszystkim obcojęzyczną (głównie francuską, angielską, hiszpańską, rosyjską, zaskakująco mało niemieckiej), choć zdarzają się prace polskich autorów, jak Alfons Klafkowski, Juliusz Makarewicz czy Manfred Lachs. Do najstarszych należą *Question constitutionnelles* (Paris 1873) E. Laboulaye'a, *Cours de droit constitutionnel*, t. 1–4 (Paryż 1877) P. Rossiego oraz *Dawne mazowieckie prawo* (Warszawa 1880) K. Dunina; ostatnie pochodzą z lat 60. XX wieku. Interesujące są ich oznaczenia proveniencyjne: na stronie tytułowej, przedtytułowej lub wyklejce widnieje odręczny podpis profesora – „B. Winiarski” lub „Bohdan Winiarski”, a pod nim miejsce nabycia i data, np. „Paryż, 18/IV20”. Zapisy te są świadectwem podróży na emigracji angielskiej: „Londyn 11/8 42” w pracy A.G. Hefftera *Le droit international de l'Europe* (Berlin, Paris 1883); „Cheltenham 24.7.44” w książce G. Campbella *An analysis of Austin's lectures on jurisprudence* (London 1899); „Torquay 10.7.42” w *International law* (London 1907) F.E. Smitha i N.W. Sibley'a, czy po prostu „Oxford” na karcie *A handbook of public international law* (London 1938) T.J. Lawrence'a. Zwyczaj notowania miejsc nabycia dokumentów zachował także w późniejszym czasie, np. egzemplarz *La pense juridique* M. Virally'ego (Paris 1960) ma również adnotację „Haga 18.6.60”, czy *Diritto internazionale pubblico* G. Balladore Pallieriego (Milano 1946) – „Mediolan 29.4.47”. Jak widać, profesor Winiarski był dość mocno przywiązany do swego księgozbioru, co ciekawe jednak – nie miał w zwyczaju sygnować książek z dedykacjami odautorskimi, najwyraźniej wystarczyło mu, że został wymieniony w adresie.

Książki zachowane są w dobrym stanie, większość z nich ma oprawy introligatorskie z epoki, zwykle płócienne i/lub kartonowe. Nie ma w nich śladów pracy – komentarzy czy podkreśleń, choć np. na *Principes de droit public* M. Harou (Paris 1910) widnieje zanotowana ołówkiem informacja „Drugie wydanie w 1915 r.”

Cezary Berezowski (1898–1970)²¹ pochodził z Odessy, po zwolnieniu z wojska w roku 1920 rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie wkrótce wykryształizowały się jego zainteresowania w dziedzinie prawa międzynarodowego i państwowego. W roku 1925 obronił pracę doktorską *Komisja międzysojusznicza rządu i plebiscytu Górnego Śląska i jej działalność w świetle prawa publicznego* (Warszawa 1925). Pracował w tym czasie równolegle jako urzędnik, najpierw w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, a następnie w Prezydium Rady Ministrów. Między 1928 a 1934 rokiem prowadził na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim wykłady z prawa międzynarodowego, a w 1935 został habilitowany na podstawie rozprawy *Powstanie państwa polskiego w świetle prawa narodów* (Warszawa 1934) i rozpoczął wykłady z prawa międzynarodowego na Uniwersytecie Warszawskim. W 1937 roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym. Swoje wykłady i seminaria prowadził także podczas wojny, na tajnym Wydziale Prawa UW. Po wojnie, do 1948 roku, pracował na Wydziale Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, kierując Katedrami Prawa Narodów oraz Prawa Prywatnego Międzynarodowego Prywatnego. Natomiast na UW powierzono mu kierownictwo zakładu Prawa Międzynarodowego i został mianowany profesorem zwyczajnym. Zainteresował się także prawem lotniczym. Jako wybitny znawca prawa międzynarodowego był przedstawicielem Polski w Trybunale Arbitrażowym w Hadze (razem z Manfredem Lachsem) oraz członkiem Komisji Kodyfikacyjnej. Na emeryturę przeszedł w 1968 roku. Przed wojną zajmował się, obok prawa międzynarodowego, rozważaniem kwestii konstytucyjnoprawnych oraz techniką legislacyjną (*Wejście w życie i wykonanie ustawy*, Warszawa 1934), a przede wszystkim problematyce z pogranicza prawa międzynarodowego i państwowego (monografia *Teoria genezy państwa studium publicznoprawne* Warszawa 1929, rozprawa habilitacyjna *Powstanie państwa polskiego...*). Po wojnie natomiast, chcąc uniknąć konfliktu z władzami na gruncie silnie zideologizowanej nauki prawa państwowego, zajął się przede wszystkim zagadnieniami podmiotowości prawnomiędzynarodowej i zwierzchnictwem terytorialnym oraz prawem lotniczym, w której to dziedzinie stał się wybitnym specjalistą, publikując w prasie polskiej i zagranicznej. Do jego powojennych dokonań należą *Międzynarodowe prawo lotnicze* (Warszawa 1964) oraz dwa tomy (z trzech założonych) *Prawa międzynarodowego publicznego* (Warszawa 1966, 1969). Zmarł w 1970 roku.

²¹ W. KULISIEWICZ: *Cezary Berezowski*. W: *Konstytucjonalności...*, s. 11–25.

W Bibliotece WPIA znajdują się 152 woluminy z prywatnego księgozbioru prof. Berezowskiego zakupione w roku 1973 i zainwentaryzowane pod numerami 22890–23041. Obejmują one dzieła z zakresu prawa międzynarodowego publicznego, prawa lotniczego i kosmicznego w językach: francuskim, angielskim, polskim, rosyjskim wydane między rokiem 1935 a 1969, np. *Księga pamiątkowa ku czci Fryderyka Zolla* (Kraków 1935). Dominującą tematyką w tym księgozbiorze jest prawo międzynarodowe, reprezentowane głównie przez polskich autorów współczesnych Berezowskiemu, jak Ludwika Ehrlicha *Prawo narodów* (Kraków 1948), *Prawo międzynarodowe* (Warszawa 1958); Manfreda Lachsa *Układy Indochińskie* (Warszawa 1952), *War crimes* (London 1945), *The international law* (Leyden 1964); Witalisa Ludwiczaka *Międzynarodowe prawo prywatne* (Poznań 1952); Juliana Makowskiego *Podręcznik prawa międzynarodowego* (Warszawa 1948).

Wiele z nich posiada dedykacje odautorskie, jako pamiątki: spotkania, np. Antoni Peretia-kowicz „Z uprzejmymi wyrazami od tłumacza” ofiarował *Umowę społeczną* J.J. Rousseau (Łódź 1948) czy współpracy, np. wpis Kazimierza Libery „Na pamiątkę tak miłego okresu pracy w dziale V Instytutu Nauk Prawnych – Autor Warszawa, grudzień 1958” w *Instytucji konsula honorowego i jej wykorzystaniu w polskiej służbie zagranicznej* (Warszawa 1958). Często adnotacje te mają bardzo serdeczny ton, przykładowo „Kochanemu Cezaremu z prawdziwą przyjaźnią w listopadzie 1960 – autor Stanisław Hubert” w *Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oświecenia* (Wrocław 1960), czy „Panu Profesorowi Cezaremu Berezowskiemu z wyrazami prawdziwej przyjaźni J. Makowski 3/IV 48” w *Podręczniku prawa międzynarodowego* (Warszawa 1948).

Na uwagę zasługuje też 11 tomów *Digest of international law* M. Whitemana wydawanych w latach 1963–1969 oraz *The law of nations* (Oxford 1963) J.L. Brierly’ego. Księgozbiór sygnowany podpisem właściciela „C. Berezowski” na stronie tytułowej oraz numerami inwentarzowymi, zachowany jest w dobrym stanie, choć nosi ślady naturalnego zużycia, zwłaszcza pozycje z przełomu lat 40 i 50.

Jerzy Sawicki (1910–1967)²² – absolwent lwowskiego Wydziału Prawa, w 1936 roku złożył egzamin adwokacki i prowadził samodzielną praktykę, związany był ze środowiskiem lewicowym. Niemiecką okupację przetrwał w ukryciu na Lubelszczyźnie i tam, w roku 1944, został wiceprokuratorem Sądu Specjalnego w Lublinie, orzekającego w sprawach o zbrodnie wojenne. Jako oskarżyciel brał udział w procesie załogi obozu na Majdanku, był też członkiem delegacji polskiej w Norymberdze. W roku 1946 został prokuratorem Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Narodowego do spraw ścigania przestępców wojennych w Polsce, oskarżając w najważniejszych procesach. Równoległe z karierą praktyka sądowego rozpoczął pracę naukową, w której zajmował

²² Szerzej zob.: A. GUBIŃSKI: *Jerzy Sawicki*. „Państwo i Prawo” 1967, nr 7, s. 133–136; G. REJMAN: *Profesor Jerzy Sawicki*. „Studia Iuridica” t. 19, 1992, s. 195–197.

się teoretyczną stroną odpowiedzialności karnej za zbrodnie wojenne. Jego praca doktorska nosiła tytuł *Podstawy socjologiczno-prawne odpowiedzialności zbrodniarzy faszystowskich* a następnie uzyskał habilitację za *Zbrodnie przeciw ludzkości – rozwój i definicja*. Najważniejszą pracą z tego zakresu była publikacja *Ludobójstwo. Od pojęcia do konwencji* (Kraków 1949). Wspólnie z Tadeuszem Cyprianem był autorem publikacji dotyczących procesu Norymberskiego: *Prawo Norymberskie. Bilans i perspektywy* (Warszawa–Kraków 1948), *Walka o zasady norymberskie 1945–1955* (Warszawa 1956), *Przed polskim prokuratorem* (Warszawa 1958), *Nieznana Norymberga* (Warszawa 1965), *Ludzie i sprawy Norymbergi* (Warszawa 1967).

Wykładał na Uniwersytecie Łódzkim, a następnie Warszawskim, gdzie od 1954 roku był kierownikiem Katedry Prawa Karnego Materialnego. W roku 1957 otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Z czasem zajął się innymi kwestiami badawczymi, jak okoliczności wyłączające przestępczość czynu, czy prawem do krytyki – *Ochrona czci a wolność krytyki* (Warszawa 1956), a w ostatniej dekadzie życia analizował prawno-karne regulacje problemu ryzyka, zwłaszcza zaś kwestie błędu w sztuce lekarskiej, co zaowocowało publikacjami *Przymus leczenia i eksperyment lekarski w świetle prawa* (Warszawa 1964), *Błąd sztuki przy zabiegu leczniczym w prawie karnym, doktrynie i orzecznictwie* (Warszawa 1965). Pośmiertnie ukazała się książka *Ryzyko w sporcie* (Warszawa 1968). Sawicki zasłynął także jako publicysta i popularyzator, publikując pod pseudonimami Barbara Szymczak i „Lex” w „Tygodniku Powszechnym” oraz „Kulisach”. Felietony te również zostały zebrane i wydane jako książki: *Z paragrafem za pan brat* (Warszawa 1959), *Ludzie i martwe paragrafy* (Warszawa 1961), *Paragrafy i żywi ludzie* (Warszawa 1961), *Sędziowie są omylni* (Warszawa 1963), *Alchemia prawa* (Warszawa 1965), *Tajniki dyscypliny* (Warszawa 1965). W uznaniu dla jego zasług jako praktyka i teoretyka prawa, Uniwersytet Humboldta w Berlinie obdarował go tytułem doktora *honoris causa* w 1966 roku. Niemal 1000 pozycji z księgozbioru zmarłego w 1967 roku profesora, trafiło do Biblioteki WPiA na przełomie lat 1971/1972 i jest to zbiór wielojęzyczny (niemiecki, angielski, francuski, rosyjski i polski). Dotyczy szeroko rozumianego prawa karnego, kryminologii i penologii, a jego zasięg chronologiczny obejmuje literaturę pierwszej połowy dwudziestego wieku do lat 60., z niewielkimi wyjątkami na pozycje z wieku XIX jak np. *Leçons de droit criminel* (Paris 1867) czy *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, t. 1–2 (Paris 1898) R. Garrauda.

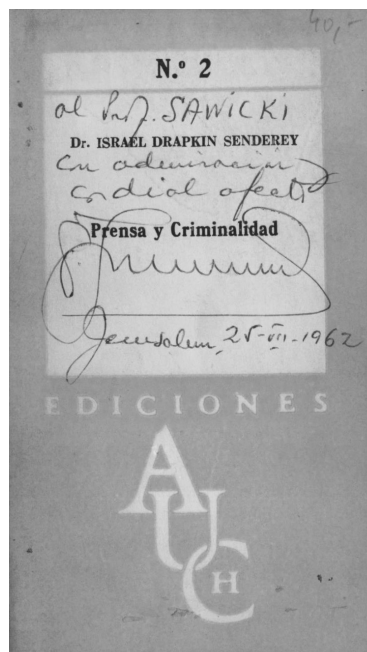
W jego skład wchodzi kolekcja kodeksów karnych i komentarzy z wielu krajów świata: *Commentários ao Código Penal*, t. 1–2 (Rio de Janeiro 1949) N. Hungrii, *Code penal de la République Populaire Hongroise* (Budapest 1962), *The Criminal code and other selected statutes of Canada* (Ottawa 1951), czy zbiorowe wydania kodeksów karnych jak: *Les codes pénaux européens*, t. 1–4 (Paris 1956–1958); *Das ausländische Strafrecht der Gegenwart*, t. 1–4 (Berlin 1955–1962); *Le code penal de l'Empire d'Ethiopie* (Paris 1959) oraz opracowań na temat prawa karnego poszczególnych kra-

jów, między innymi R.F. Cardenas *Derecho penal Mexicano* (Mexico 1962); L. Radziwinowicza *A history of English criminal law and its administration from 1750*, t. 1 (London 1948); G.L. Williams *Criminal law* (London 1953); C.C.H. Moriarty *Police law* (London 1941).

W zakupionym zbiorze nie ma prac własnych profesora; księgozbiór nie reprezentuje też tematyki zbrodni wojennych, z której był najbardziej znany, imponuje natomiast wyborem aktualnych dzieł z zakresu prawa karnego i kryminologii w języku angielskim. Tytułem przykładu warto wymienić: *Sexual offences* (London 1957) z przedmową L. Radziwinowicza; *Studies in criminal law* (Oxford 1964) N. Morrisa i C. Howarda; *Crime in a changing society* (Harmondsworth 1965) H. Jonesa; *A history of pornography* (London 1964) H.M. Hyde'a; *Restitution to victims of crime* (London 1960) S. Schafera; *The psychopath* (Princeton 1964) W.M. McCorda i J. McCord; *Guilt. Its meaning and significance* J (London 1962) G. McKenzie; *The thief in the white collar* (Philadelphia 1960) N. Jaspana i H. Blacka; *The state of crime in Scotland* (London 1964) J.V.M. Shieldsa, J.A. Duncana; *Pioneers in criminology* (London 1960) pod redakcją H. Mannheima; *Crime and correction* (Cambridge 1952) S. Gluecka. Przykładami prac w innych językach, przede wszystkim niemieckim, francuskim a nawet włoskim są: *Jugendstrafrecht* (Stuttgart 1959) F. Schaffsteina; *Kriminologie der Entweichung* (Winterthur 1959) H. Giger; *Traité de droit pénal et de criminologie*, t. 1 (Paris 1963) P. Bouzata i J. Pinatela; *La mafia* (Firenze 1956) E. Reida.

Literatura w języku polskim to np. *Zbrodnie w świetle teorii współczesnych* J. Dallemagne'a (Lwów 1902), zwracająca uwagę secesyjną szatą graficzną, *Studia nad położeniem prawnym mniejszości religijnych w państwie polskim* Jakuba Sawickiego (Warszawa 1937) z dedykacją odautorską, *Kierunki rozwoju prawa cywilnego* L. Duguity (Warszawa 1938), *Nadużycie prawa podmiotowego* A. Szpunara (Kraków 1947) i ta część księgozbioru jest bardziej ogólna pod względem tematycznym.

Sawicki nie miał w zwyczaju sygnować książek z własnej biblioteki, jednak na niektórych znajdują się rękopiśmienne dedykacje autorskie jak np.: *Derecho penal de la culpa* A. Quintano Ripollesa (Barcelona 1958); *Freedom under the law* A. Denninga (London 1949); *Introduccion al Estudio de la criminologia* M. Lopez-Rey Arrojo (Buenos Aires 1945); *Kara więzienia w Królestwie Polskim w pierwszej połowie XIX wieku*

Ilustr. 6. Wpis dedykacyjny odautorski na okładce dla Jerzego Sawickiego. Fot. D. Potempa

M. Senkowskiej (Wrocław 1961). Dedykację imienną od J. Gravena zawiera *Penal code of the Empire of Ethiopia of 1957* (Addis Ababa 1957), natomiast wpis dedykacyjny niezidentyfikowanego darczyńcy datowany na rok 1946 zawiera tom *They were in prison* N.K. Teetersa (Chicago 1937).

Niektóre z książek musiały przejść niezwykle ciekawą drogę nim trafiły do zbiorów BWPiA: np. *Outlines of criminal law* C. Stanhope Kenny (Cambridge 1936) prócz podpisu ołówkiem chemicznym „James Osborne Bord i numeru 8175, sygnowana jest pieczęciami o treści: „Stalag XXI D geprüft 10” oraz „Gift of war organization of British Red Cross Society & Order of St. John of Jerusalem”. Uwagę zwraca też monumentalny *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*, t. 1–8 (Jena 1923–1928) + *Erganzungband* (Jena 1929) z pieczęcią proveniencyjną „Der Reichsstatthalter im Warthegau”²³ i numerami inwentarzowymi nadanymi w roku 1942.

Stan księgozbioru jest dobry choć nosi ślady upływu czasu i użytkowania, zwłaszcza, że jego część została wcześniej nabyta za pośrednictwem antykwariatów czy bukinistów.

W trzeciej dekadzie istnienia Biblioteki WPiA nie było potrzeby nabywania całych kolekcji polskiej literatury prawniczej jednak dar w postaci księgozbioru profesora **Manfreda Lachsa**²⁴ był niezwykle okazją. Darczyńca pochodził ze Stanisławowa, w latach 1932–1937 studiował dyplomację w Wiedniu oraz na Wydziale Prawa UJ, gdzie uzyskał doktorat na podstawie rozprawy *Władza państwowa w przestrzeni i jednostronne tytuły prawne do jej nabycia* (Kraków 1937). W roku następnym podjął studia podyplomowe w Cambridge oraz w London School of Economics. Wobec niemożności powrotu do ogarniętej wojną Polski pracował w kancelarii prawnej, a w roku 1943 został zmobilizowany przez Polskie Siły Zbrojne, gdzie służył jako doradca ds. prawa międzynarodowego i obrońca wojskowy. Już w 1944 roku rozpoczął pracę w Polskim Biurze ds. zbrodni wojennych przy Ambasadzie RP w Londynie, mianowany został radcą prawnym delegacji polskiej na konferencji pokojowej w Paryżu. W 1947 roku powrócił do Polski, gdzie wstąpił do służby w MSZ i następne 20 lat przepracował w polskiej dyplomacji, do czego predestynowało go zdobyte wykształcenie, doświadczenie i biegła znajomość czterech najważniejszych języków: angielskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego, a także kontakty, jakie nawiązał. Równocześnie z karierą dyplomatyczną (Dyrektor Departamentu Prawno-Traktatowego MSZ, doradca prawny Ministra Spraw Zagranicznych), podjął pracę naukową: od roku 1952 był profesorem prawa międzynarodo-

²³ Reichsstatthalter im Warthegau – Namiestnik Kraju Warty, Arthur Greiser, oskarżony i skazany w 1946 roku w procesie o zbrodnie wojenne, oskarżycielami byli prof. Jerzy Sawicki oraz Mieczysław Siewierski. Zob. T. CYPRIAN, J. SAWICKI: *Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego*. Poznań 1962, s. 3–23.

²⁴ Zob. szerzej: *Manfred Lachs – wybitny prawnik świata*. Red. Z. GALICKI, T. KAMIŃSKI, K. MYSZONA-KO-STRZEWA. Warszawa 2011; M. SOBIECKA, M. ŚLĘZAK: *W podróży, którą nazywamy życiem. Manfred Lachs*. Warszawa 2015.

wego na UW, członkiem PAN, dyrektorem Instytutu Nauk Prawnych PAN oraz członkiem Komisji Kodyfikacyjnej przy Ministrze Sprawiedliwości. Na forum międzynarodowym jego kariera rozpoczęła się od członkostwa w Trybunale Arbitrażowym, był wielokrotnym delegatem Polski na sesje Zgromadzenia Ogólnego ONZ, trzykrotnie pełniąc funkcję przewodniczącego Komitetu Prawnego Zgromadzenia Ogólnego ONZ. W 1966 roku został wybrany przez Radę Bezpieczeństwa i Zgromadzenie Ogólne ONZ do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, gdzie pełnił funkcję sędziego, trzykrotnie wybierany aż do 1992 roku. W latach 1973–1976 pełnił funkcję prezesa MTS.

Początkowo interesował się problematyką prawa wojny – praca *War Crimes* (Londyn 1945), negocjował zwrot zagrabionego mienia, następnie prawem traktatowym *Umowy wielostronne* (Warszawa 1958), po czym rozpoczął pionierskie badania nad prawem kosmicznym w warunkach zimnowojennej rywalizacji między USA a ZSRR. Jego trwałym wkładem w tej dziedzinie były m.in. zakaz umieszczania w kosmosie broni masowej zagłady czy ogłoszenie przestrzeni kosmicznej wspólnym dziedzictwem ludzkości, otwierając tym samym drogę do pokojowego wykorzystania kosmosu, na przykład dla rozwoju łączności satelitarnej. Fundamentalnym dziełem z tego zakresu jest praca *The Law of Outer Space* (Haga 1972), a Manfred Lachs nazywany jest „Ojcem prawa kosmicznego”²⁵.

Wspominany jest jako nauczyciel-pasjonat²⁶ o niekwestionowanej wiedzy, swoje poglądy na teorię prawa międzynarodowego, zwłaszcza znaczenie nauczania prawa międzynarodowego zawarł w monografii *Teachings and teaching of international Law* (Haga 1977)²⁷, gdzie analizuje rolę naukowców i nauki prawa międzynarodowego oraz ich wpływ na jego tworzenie i stosowanie. Za swe zasługi na arenie międzynarodowej teorii i praktyki otrzymał wiele doktoratów *honoris causa*, między nimi Uniwersytetu Śląskiego (1988), wyróżniony został także Medalem ONZ „Wybitny Prawnik Świata”.

Księgozbiór Manfreda Lachsa przekazany osobiście²⁸ Bibliotece WPiA UŚ to ponad półtora tysiąca pozycji z zakresu prawa międzynarodowego publicznego w językach obcych: angielskim, niemieckim, francuskim, hiszpańskim i włoskim, wpisanych do inwentarza pod numerami 53701–55234. Stanowią one świadectwo zainteresowań zawodowych teoretyka i praktyka prawa międzynarodowego oraz szerokich kontaktów ze światem naukowym.

Wszystkie dzieła oznaczone zostały pieczętą „Z daru Prof. Manfreda Lachsa Sędziego Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze”.

²⁵ E. WYZNER: *Manfred Lachs – Profesor, Szef, Mentor i Przyjaciel*. W: *Manfred Lachs – wybitny...*, s. 19.

²⁶ K. RÓWNY: *Profesor Manfred Lachs*. W: *Manfred Lachs – wybitny...*, s. 35–42.

²⁷ Przekład polski: *Rzecz o nauce prawa międzynarodowego* (Wrocław 1986).

²⁸ E. WYZNER: *Ibidem*, s. 18.

Jest to księgozbiór nowoczesny: większość pozycji datowana jest na lata działalności sędziowskiej profesora, choć zdarzają się książki starsze, być może z czasów studiów. Charakter zbioru jest jak najbardziej użytkowy, nie nosi znamion bibliofilstwa czy indywidualizacji, choć niewątpliwie jest on starannie zachowany. Zakresem tematycznym obejmuje dziedziny interesujące profesora w różnych okresach. I tak teorię i praktykę prawa międzynarodowego reprezentują np. *Etude theoretique et pratique sur l'occupation* (Paris 1896) Gastona Jèze'go, *Judicial aspects of foreign relations* (Cambridge 1933) Louisa L. Jaffé'go. Na uwagę zasługuje piękne, sześciotomowe wydanie *Le droit international theoretique et pratique* (Paris 1896) M. Charlesa Calvo, oprawione w półskórek, z ozdobnymi związami i złotymi, tłoczonymi literami na grzbiecie. Na stronie przedtytułowej tomu pierwszego znajduje się dedykacja autorska, niestety wymazano nazwisko obdarowanego. Dobrze reprezentowane jest piśmiennictwo z dziedziny prawa kosmicznego, między innymi *Space Weapons – the arms control dilemma* (London 1984) pod redakcją Bhupendra Jasaniego; *De-recho internacional del espacio* (Madrid 1990) J. Marchana; *Space law* (Westport 1992) Nandasiri Jasentuliyana ze wstępem M. Lachsa.

W zbiorze znajduje się zaledwie kilka prac własnych ofiarodawcy, jako że jego dzieła trafiły do biblioteki już wcześniej – wraz z księgozbiorami profesorów Ehrlicha, Winiarskiego, Berezowskiego, Rozmaryna i Sawickiego. Nie zabrakło jednak księgi pamiątkowej poświęconej samemu Manfredowi Lachsowi, hołdu złożonego przez międzynarodowe środowisko prawnicze niewątpliwemu autorytetowi, zatytułowanej *Essays in international law in honour of judge Manfred Lachs* (Haga 1984) pod redakcją J. Makarczyka. Swoje prace opublikowały w niej takie sławy jak: profesorowie Suzanne Bastid, Thomas Franck, Michel Virally, Yozo Yokota, Karl Zemanek, Remigiusz Bierzanek, Jerzy Makarczyk czy sędziowie Trybunału Międzynarodowego: Oda Shigeru, Eduardo Jimenez Arechaga, Guy de Lacharriere, Keba Mbaye czy Herman Mosler. Znajduje się w niej odręcznie napisany list ambasadora holenderskiego L.H.J.B. van Gorkom, w którym ten dziękuje Manfredowi Lachsowi za przesłanie egzemplarza księgi i wyraża podziw dla poziomu prac oraz zaszczytu jaki spotkał ofiarodawcę, uhonorowanego w ten sposób, a także żal, że nie mogą spotykać się częściej, gdyż często potrzebuje jego rad.

Kolekcje profesorskie w Bibliotece WPiA UŚ to ponad 11 tysięcy woluminów, co stanowi ponad 10% całości. Dzięki nim udało się skompletować w miarę pełne polskie piśmiennictwo z zakresu prawa międzynarodowego publicznego (Berezowski, Ehrlich, Winiarski, Lachs), cywilnego (Longchamps, Przybyłowski), prywatnego międzynarodowego (Przybyłowski, Sośniak) z pierwszej połowy XX wieku. Historię państwa i prawa dobrze reprezentuje zbiór Koranyiego, a prawo karne i dziedziny pokrewne księgozbiór Sawickiego. Z czasem ich wartość się zmieniała, tak jak zmieniały się potrzeby użytkowników biblioteki, naukowców i studentów, którzy z nimi pracowali. Ciągłe stanowią cenne świadectwa przeszłości, artefakt odchodzącej kultury naukowej. Tylko zbioru

ry Manfreda Lachsa oraz Mieczysława Sośniaka zostały dotąd wprowadzone do inwentarza w systemie PROLIB i częściowo skatalogowane, pozostałe zaledwie fragmentarycznie. Obecnie trwają przygotowania do pełnego opracowania. Kolekcje omówione wyżej nie wyczerpują listy zakupów z „drugiej ręki”, a także darów osób prywatnych i instytucji: do biblioteki trafiły między innymi spore kolekcje ze zbiorów Tadeusza Wонера, Stefana Gwiazdomorskiego²⁹, Mariusza Bratnickiego czy depozyt Biblioteki Śląskiej. Warto podkreślić, że od początku istnienia Biblioteki naukowcy związani z WPiA UŚ poczuwali się do współodpowiedzialności za jej zbiory i wzbogacali je systematycznie pracami własnymi oraz dziełami przydatnymi studentom. Wciąż trafiają też do biblioteki duże zespoły materiałów (jak reszta spadku profesora Przybyłowskiego czy dary ze zbioru emerytowanego profesora Kazimierza Marszała), w znaczącym stopniu kompletujące jej zasób.

Bibliografia

- CYPRIAN T., SAWICKI J.: *Siedem wyroków Najwyższego Trybunału Narodowego*. Poznań 1962.
- DRAUS J.: *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. Portret kresowej uczelni*. Kraków 2007.
- GUBIŃSKI A.: *Jerzy Sawicki*. „Państwo i Prawo” 1967, nr 7, s. 133–136.
- GWIZDŹ A., JAROSZ Z., SOKOLEWICZ W.: *Stefan Rozmaryn (1908–1969)*. „Państwo i Prawo” 1969, z. 8–9, s. 409–414.
- JAROSZ J.: *Stefan Rozmaryn*. W: *Konstytucjonaliści polscy 1918–2011*. Red. A. SZMYT, P. SARNECKI, R. MOJAK. Warszawa 2012, s. 295–304.
- KULISIEWICZ W.: *Cezary Berezowski*. W: *Konstytucjonaliści polscy 1918–2011*. Red. A. SZMYT, P. SARNECKI, R. MOJAK. Warszawa 2012, s. 11–25.
- KUNICKA M.: *Roman Józef Longchamps de Berier i jego księgozbiór*. W: *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC, B. WARZĄCHOWSKA. Katowice 2018.
- LANCKOROŃSKA A.: *Wspomnienia wojenne. 22 IX 1939–5 IV 1945*. Słowo wstępne L. KALINOWSKI, E. ORMAN. Kraków 2002.
- LITYŃSKI A.: *U początków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*. „Z Dziejów Prawa” 1999, cz. 2, s. 179–193.
- LONGCHAMPS DE BERIER F.: *Wstęp*. W: R. LONGCHAMPS DE BERIER: *Zobowiązania*. Poznań 1999, s. 5–14.
- Ludwik Ehrlich. W: *Biogramy uczonych polskich. Cz. 1: Nauki społeczne*. Oprac. A. ŚRÓDKA, P. SZCZAWIŃSKI. Wrocław 1983, s. 330–332.
- MARUSZCZYK A.: *Profesor Jan Gwiazdomorski i jego księgozbiór jako warsztat pracy naukowej*. W: *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC, B. WARZĄCHOWSKA. Katowice 2018, s. 189–220.

²⁹ A. MARUSZCZYK: *Profesor Jan Gwiazdomorski i jego księgozbiór jako warsztat pracy naukowej*. W: *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC, B. WARZĄCHOWSKA. Katowice 2018, s. 189–220.

- Manfred Lachs – wybitny prawnik świata*. Red. Z. GALICKI, T. KAMIŃSKI, K. MYSZONA-KOSTRZEWA. Warszawa 2011.
- Mieczysław Sośniak. W: *Non omnis moriar*. Red. A. BARCIAK. Katowice 2008, s. 333–334.
- PAZDAN M.: *Mieczysław Sośniak*. „Państwo i Prawo” 1992, nr 3, s. 90–91.
- PAZDAN M.: *Sośniak Mieczysław*. W: *Polski Słownik Biograficzny: Soczyński Karol-Sowiński Ignacy*. T. 40. Red. H. MARKIEWICZ. Kraków–Warszawa 2000–2001.
- POL K.: *Poczet prawników polskich XIX–XX w.* Przejrzał i uzupełnił A. REDZIK. Warszawa 2011.
- REDZIK A.: *Kazimierz Przybyłowski (1900–1987)*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2007, z. 4, s. 917–990.
- REDZIK A.: *Wydział Prawa Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1939–1946*. Lublin 2006.
- REJMAN G.: *Profesor Jerzy Sawicki*. „Studia Iuridica” t. 19, 1992, s. 195–197.
- RÓWNY K.: *K. Profesor Manfred Lachs*. W: *Manfred Lachs – wybitny prawnik świata*. Red. Z. GALICKI, T. KAMIŃSKI, K. MYSZONA-KOSTRZEWA. Warszawa 2011, s. 35–42.
- RYBAK A.: *Wybitnie polskie nazwisko*. „Rzeczpospolita” 11–13.04.2009, s. 13–15.
- SALMONOWICZ S.: *Karol Koranyi (1897–1964)*. „Czasopismo-Prawno-Historyczne” 1998, z. 1, s. 129–137.
- SANDORSKI J.: *Bohdan Winiarski. Prawo – polityka – sprawiedliwość*. Poznań 2004.
- SOBIECKA M., ŚLĘZAK M.: *W podróż, którą nazywamy życiem. Manfred Lachs*. Warszawa 2015.
- SÓJKA-ZIELIŃSKA K.: *Karol Koranyi – ze wspomnień*. „Czasopismo-Prawno-Historyczne” 1998, z. 1, s. 139–150.
- TULEJA P., K. WOJTYCZEK: *Ludwik Ehrlich*. W: *Konstytucjonaliści polscy 1918–2011*. Pod red. A. SZMYTA, P. SARNECKIEGO, R. MOJAKA. Warszawa 2012, s. 93–99.
- WÓJCIK S.: *W stulecie urodzin Kazimierza Przybyłowskiego*. „Rejent” 2000, nr 10, s. 13–29.
- WYZNER E.: *Manfred Lachs – Profesor, Szef, Mentor i Przyjaciel*. W: *Manfred Lachs – wybitny prawnik świata*. Red. Z. GALICKI, T. KAMIŃSKI, K. MYSZONA-KOSTRZEWA. Warszawa 2011, s. 17–21.
- ŻUKOWSKI P.: *Kazimierz Przybyłowski*. W: *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 2: 1780–2012. Red. D. MAŁEC. Kraków 2014, s. 409–410.

Streszczenie

Zaczątkiem Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji był księgozbiór przekazany przez Uniwersytet Jagielloński na potrzeby filii Wydziału Prawa UJ dla słuchaczy prawa w Katowicach, który następnie stał się częścią Uniwersytetu Śląskiego. Dla lepszego i szybszego zaspokojenia potrzeb kadry naukowej i studentów zdecydowano się na zakupy antykwaryczne całych kolekcji, należących do wybitnych naukowców. Były to księgozbiory profesorów: Romana Longchamps de Beriera, Kazimierza Przybyłowskiego, Karola Koranyiego, Stefana Rozmaryna, Jerzego Sawickiego, Bohdana Winiarskiego, Ludwika Ehrlicha, Cezarego Berezowskiego oraz Mieczysława Sośniaka. Pozwoliło to bibliotece znacząco uzupełnić zasoby o literaturę prawniczą pierwszej połowy XX wieku, zwłaszcza z zakresu historii państwa i prawa, prawa cywilnego, karnego oraz międzynarodowego. W późniejszych latach zbiory biblioteki znacząco wzbogacił także dar profesora Manfreda Lachsa, który przekazał swoją kolekcję obcojęzycznej literatury z zakresu prawa międzynarodowego.

Słowa kluczowe:

Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji UŚ, księgozbiory profesorskie, kolekcje, Roman Longchamps de Berier, Kazimierz Przybyłowski, Mieczysław Sośniak, Karol Koranyi, Stefan Rozmaryn, Jerzy Sawicki, Bohdan Winiarski, Ludwik Ehrlich, Cezary Berezowski, Manfred Lachs

Summary

Professor collections in the Library of the Faculty of Law and Administration of the University of Silesia

This article takes a brief look at the history of the book collection of the Library at the Faculty of Law and Administration. Particular emphasis is given to its heritage collection which contains doctrinal writings by prominent law professors such as Roman Longchamps de Berier, Kazimierz Przybyłowski, Mieczysław Sośniak, Karol Koranyi, Stefan Rozmaryn, Jerzy Sawicki, Bohdan Winiarski, Ludwik Ehrlich, Cezary Berezowski and Manfred Lachs. Purchased from professional antiquarian booksellers or as a donation, these works enriched the library collection of Polish and international legal literature of nineteenth and twentieth centuries.

Keywords:

Book collection, collection, Library of Faculty of Law and Administration, Roman Longchamps de Berier, Kazimierz Przybyłowski, Mieczysław Sośniak, Karol Koranyi, Stefan Rozmaryn, Jerzy Sawicki, Bohdan Winiarski, Ludwik Ehrlich, Cezary Berezowski, Manfred Lachs

